

TRIGLAV

Gospodarsko-političen in znanstven list

Za avstro-ogerske dežele celoletno . . . . . K 6—
polletno . . . . . K 3—
četrletno . . . . . K 150

Za Nemčijo celoletno K 7—

Za Ameriko in ostalo inozemstvo celoletno . K 8—

Za oglaske presegajo velike brezplačne, se plačuje od četrterostopne pete vrste po 14 vinarjev, pri večkratni inserciji primeren popust.

Posamesna številka 24 vin.

Leto I.

V Radovljici 2. oktobra 1910

Štev. 2

VSEBINA: Slovenska ljudska univerza. — Domača in lokalna kronika: Ljubljana se pogreza. Pozdrav „Triglavu“. Na periferije! — Podlistek. — Narodno gospodarstvo: Ob ednajsti uri. Slovansko gospodarstvo in razpad trgovine in industrije v Avstriji. Čeli in Slovenci na skupnem delu za gospodarski napredek. — Industrija: Novo industrijsko podjetje v Bosni. Uspehi našega ribolova. — Tehnika in elektrotehnika: Radiotelegrafija v uporabi za pošne in trgovske namene. — Obrt in trgovina: Pozor slovenski obrtniki! Vseslovenska obrtna organizacija. Politično in nepolitično obrtno središče. Rokodelske zbornice. Proti ustanovitvi obrtnih kreditnih zadrug. Zidarska obrt. Pletarska obrt. Modistovska obrt. Trgovinske pogodbe z balkanskimi državami. Nekaj za lesne trgovce. — Ekspert: Naše ekspertne razmere in avstrijski konzulati. Ekspert po češkem vzorcu. Nabavimo za eksport pošnega domačega blaga. — Javni promet: Avstrijske železnice l. 1908. Svetovno trg. brodogojstvo. — Financijalne vesti: Centralna posojilnica slovenska. Koliko dobi država na osebni dohodarini? — Kmetijstvo: Zakaj se nam draži življenje? Koliko je na svetu kladne živine. — Prirodnoznanstveno: Jedro naše zemlje iz stekla. Terra puzzolana. — Zdravilstva: Svetovna razstava za higijeno. Sadje univerzalno zdravilo. — Vzgojeslovje: Javna vzgoja in kaznilnice. — Sociologija: Socijalno vprašanje na zemlji. — Astronomični vestnik: Nekaj o solncih. — Razne vesti. — Listnica uredništva. — Oglasi. — Roman: Deset let v peklu.

Slovenska ljudska univerza... Alma „Triglav“.

„Narod ki nima vseučilišča, se ne more prištevati omikanim narodom.“

Od časa ko se je pojavil naš list na obzorju slovenske žurnalistike in do danes, so se čuli o „Triglavu“ mnogovrstne in odtintane ne baš prijazne opombe.

Pazljivo smo sledili tem opombam v razdobju med 1. in 2. številko in na podlagi istih si napravili svojo sodbo, kateri smo si namenili dati duška v predležem članku.

Nekoč, o priliki neke vseučiliške debate v avstrijskem državnem zboru — takih debat je bilo v naši zbornici na Francovem Ringu že lepo število! — je bivši naučni minister izustil te-le krlate besede:

»Narod, ki nima vseučilišča, se ne more prištevati omikanim narodom.«

Resničnost teh izvajanj čutimo Slovenci le predobro, raditega si neodmorno prizadevamo, da dobimo svoje vseučilišče.

Naš narod ni tako velik kakor je Češki, Hrvatski, Poljski, Nemški in morda madjarski, kateri vsi imajo svoja vseučilišča: na Dunaju, v Gradcu, v Pragi, Brnu, Zagrebu, Lvovu in Budimpešti; a je po svoji meri inteligence vreden da ima svoje slovensko vseučilišče in da se potemtakem prištevaja omikanim narodom.

Da se našega naroda ne upošteva na najvišem merodajnem mestu, krivo je to, ker nimamo svojega vseučilišča; da Slovenci nimamo zastopnika v kronskem svetu, krivo je to, ker nimamo svojega vseučilišča in da naš narod ne šteje v velikem svetovnem koncertu, krivo je to, ker nimamo svojega vseučilišča!

Naj trdimo stokrat na teh merodajnih mestih, da smo zrelji dovolj da zastopamo pred svetom svoje interese, — ne verjame nam nikdo, ker nimamo svojega vseučilišča!

A v tem baš tiči jedro težke zagonetke! Vsaj bi mi radi imeli svoje vseučilišče, saj bi mi radi imeli svojega zastopnika v kronskem svetu in radi bi šteli kot narod v velikem svetovnem koncertu, — zakaj se nam ne dovoli vseučilišča!

Odgovor na zadnje vprašanje smo dobili že nešteto krat in glasi se tako-le:

»Kako naj Vam dovolimo vseučilišče, ko pa isto ne bi bilo Vaše!«

»Čegovo pa, ekselencenca?«

»Naša nemška vseučilišča so specifično nemška, to Vam je znano dovolj...«

»Da, ekselencenca!«
»Češka vseučilišča so vendar specifično češka, poljska — poljska, hrvatska — hrvatska, madjarska — madjarska, — a Vaše vseučilišče bi ne bilo specifično slovensko, marveč mešano ako ne celo prej nemško...«

»Zakaj-li, ekselencenca?«

»Zakaj? Ker so Vaše učne moči vzgojene nemški, a vsaj ne strogo slovenski; a še več nego to: ker Vaša narodna inteligenca ni specifično slovenska, marveč je porasla iz tujih korenin. Narod pa, ki nima svoje izvorne inteligence, ne more vzdrževati svojega specifično narodnega vseučilišča. Tako pa vseučilišče mora biti, sicer nima haska in je bolje da njega mladina pohaja druga vseučilišča.«

»Ne vem ekselencenca, zakaj bi naša inteligenca ne bila izvorno slovenska?«

»To pač bi morali vedeti v prvi vrsti! Izvirno narodna inteligenca izhaja iz izvorne narodne vzgoje. A Vaša narodna vzgoja, oprostite, ni slovenska. Vso svojo višjo omiko zajemate iz nemških knjig ako ne celo iz občevanja z nemško inteligenco. Slovenci imate svojo književnost, a ista je z malimi izjemami falzifikat, — pogreta jed. Strokovne književnosti nimate Slovenci sploh nobene, marveč vse se morate učiti iz nemških knjig. Celo Vaše časopisje ni slovensko...«

»Oho, ekselencenca...«

»Prosim, oprostite, da si drzmem to trditi, Vaše časopisje ni slovensko, dasi je slovenski pisano. Vi ne znate niti svojih časopisov urejevati v izvorno slovenskem duhu. Prevodi, katerih mgoli po Vašem časopisju iz nemščine, slabo zakrivajo izvornik! Niti to Vaše časopisje ki je v neprestanem stiku z narodom, se ne potruji, da bi vzgajalo svoje občinstvo v pristnem slovenskem duhu. Ne poznam slovenskega časopisa, iz katerega bi vel povse izviren slovenski duh. In vendar bi vsaj časopisje v prvi vrsti moralo voditi narodno vzgojo v širjem smislu, predstavljati nekako — »ljudsko univerzo«, na kateri bi se narod Vaš vzgajal specifično slovenski. Ako Vam torej na sedanjih Vaših odnošajih dovolimo univerzo, kaj bi bila posledica? Stroški brez smisla! Univerza stane in Slovenci nimate dovolj narodnega bogastva — ker si ga ne znate pridobiti — da bi izmetavali denar za prazne svrhe. Idite — vzgojite svoj narod slovenski, da izidejo iz njega učenjaki izvorniki, katerim bode poverjena vseučiliška vzgoja Vaše mladine! Potem dobite svojo univerzo in žujo vse drugo, kar Vam dá vpoštevano važnost na vseh prvih mestih!«

Težka je obtožba, ki zveni iz gorenjih vrst na naslov slovenskega časopisja, težka, a resnična!

Slovensko časopisje naj bi vršilo dolžnost one vzgoje, katere je narod kravo potreben da postane zares slovensko t. j. izvorno narodno inteligentno.

Ta smoter bi moralo imeti pred očmi slovensko časopisje, a na narodu slovenskem širo domovine opažamo, da je daleč od tega smotra!

Poznamo izjeme, a one so redke!

V razdobju med 1. in 2. številko „Triglava“ smo imeli priliko osebno proučevati učinek slovenskega časopisja na njega čitajoče občinstvo in v tem razdobju smo pridobili žal veliko... prepričali smo se da je naš mladoleten narod enolne a vsestranske vzgoje potreben tako, kakor dojenec materinega mleka!

In to sveto dolžnost hoče vršiti „Triglav“ v polnem obsegu.

»Triglav“ hoče biti slovenska ljudska univerza v pravem in višje gori citiranem pomenu te besede.

Oni ki dobe v roko 2. številko, uverili se bodo o tem.

Ponovno moramo tudi naglašati da smo obliko lista prikrčili njega svrhi. Veliki so cilji našemu listu in to naj izraža tudi njega format! Uprav v tem se izraža tesnoprnost nazorov, ako se križamo pred velikim formatom lista.

Velik postani narod slovenski, visoko naj se dvigajo njegove prsi, na daleč naj razpne peroti slovenski duh, dovteten za orjaške ideje, a slovo daj tesnoprnosti, piškavosti in pritlikavstvu!«

V nas samih položimo temelj vseučilišča, da izide iz naroda nebroj duševnih velikanov.

Ves narod bodi slušatelj ljudske univerze, pristopen vsem fakultetam vede, znanosti in napredka!

Tako vzgojen slovenski narod še le zamore vstopiti v svetovni koncert in zasesti v njem odlični prostor!

»Šolsko leto« je tu — na stečaj odprte so orjaške duri »slovenske ljudske univerze« — gostoljubno nudi milemu narodu svoje prostore — Alma „Triglav“.

Dostavek.

V boljše umevanje predstojčega članka dodajmo sledeče. Odločno potrebovali smo Slovenci lista, kateri bi v skupnem okvirju nudil čitatelju vsega, česar potrebuje za vsestransko izobrazbo in napredek. Slovenci, zlasti srednji in nižji stan, si ne morejo naročati za vsako stroko izobrazbe posebnih knjig in časopisov, — vendar morajo konečno zadobiti pristop k splošni izobrazbi vsi naši stanovi brez razlike! A naši izobraževalni viri ne dosežajo namena pri masi naroda, ker so ali preučeni ali prerazrešeni. Na splošno pa je teh virov itak jako malo. Da bi pa narod zajemal iz tujih knjig in časopisov, je zopet kvartilno, ker se iz njih nehote navzema tujega duha. O tem imamo že dovolj izkušnje, ko se nam narod potaplja v tujinstvu jedino le vsled čitanja tuje knjige in časopisja.

Naše časopisje, — vsa čast mu na tem! — stori sicer mnogo v pogledu prosvete, — a vse to »mnogo« pobije zopet v srcu naroda, s strankarsko politiko, katere v doglednem času ne bode še konec. Uprav zategadel je moral nastopiti „Triglav“ kot univerzalno slovensko glasilo za omiko in napredek. Slovenski narod, enako drugim narodom, živi v XX. stoletju, torej v dobi splošnega napredka. V tej dobi ne sme noben posamezen zemljan, pa bodi rodu kakoršnega hočeš, zaostajati v omiki! Kar so

do teh dob posamezni privilegirani stanovi smatrali za svoj monopol, — to postani odslej skupna last cele človeške družbe!

Naš kmetovalec, naš trgovec, naš obrtnik itd. skratka vsi člani naše družbe hočejo postati splošno izobraženi, t. j. ne le v svoji stroki, marveč tudi na vseh ostalih poljih znanosti in napredka.

Trdi se sicer, da je temeljta izobrazba možna edinole v sistematično urejenih šolah. V enem pogledu je to resnično, na splošno ta nazor ne drži. Za splošno t. j. univerzalno in pauzalno izobrazbo niti ne potrebujemo šol, — katerih Slovenci tudi brez tega nimamo! — marveč zato zadostuje v prvi vrsti časopisje.

In tak časopis hoče biti „Triglav“!

Vsega hkratu ne bomo storili, — prepričani pa smo, da v teku enega, dveh let zavlada na obzorju slovenske družbe, čitajoče vztrajno naš list, drugače življenje, zasijejo drugi, človeka vredni odnošaji.

S to zavestjo nastopamo svoje delovanje — v znamenju splošne prosvete otvarjamo duri „slovenske univerze“ in pričenjamo z rednim izdajanjem svojega lista.

Cenj. sotrudnikom!

One gosp. somišljenike, ki bi radevolje prispevali z raznimi poročili k našemu listu, vabimo najljudneje na sodelovanje!

Dobrodošla so nam poročila, katera stvarno obdelavajo snov, spadajočo v naš program. Osobito dobrodošla so nam obrtno-strokovne in znanstvene razprave kakor tudi poročila o gospodarskem gibanju tega ali onega kraja na Slovenskem, odnosno po drugih slovanskih krajih. Povdarjamo še posebno, da bi nam bilo jako ljubo izvedeti želje sl. občinstva z ozirom na gospodarski preporod posameznih krajev naše domovine. Pogojev za ta preporod je dovolj, treba le impulzal!

Dasí imamo za 3. številko že mnogo gradiva pripravljenega, katerega nismo mogli porabiti v tej številki, vendar prosimo cenj. sotrudnike, da bi nam čimprej doposlali svoja poročila, da jih event. porabimo v bodoči številki, katera izide v drugi polovici tega meseca.

Uredništvo „Triglava“.

Domača in lokalna kronika.

Ljubljana se pogreza.

V Ljubljani 20. sept. 1910.

O velikem potresu l. 1895, ko je naša bela slovenska Ljubljana ležala v razvalinah, se je mnogo govorilo o možnosti, da se naša prestolnica nahaja na mehkih, izpodmitih tleh ki prej ali slej provzročijo za mesto grozno katastrofo. Naše barje da je tista pošast, ki preti s pogibeljo slovenski metropoli! Vsa zatrdjevanja strokovnjakov, da ta bojazen temelji na usodni pomoti, niso pomagala, med prebivalstvom se je strah ukoreninil in ni izginil niti do današnjega dne!

Krakovci, najduhovitejše ljubljansko prebivalstvo, je nevarnost izpoznalo že takrat o potresu, radi tega si je omislilo jako praktično rešilno sredstvo, — zeljnate kadi.

Prebrisani »Krakovski Diogenes« je še nedavno dejal: Če se Iblana pugrezne, busta Gradašca in Iblanca tu soje strile in tiskrat bu moja kad več uredna kokr vse iblanske palače.

Da šta Ljubljana in Zagreb jako nevarni potresni ognjišči na vzhodu, je znano in še uprav lansko leto bi bil potresni sunek lahko usoden za Ljubljano, da ni vzel slučajno druge smeri...

V očigled tu možnemu dejstvu bi se morali vprašati: Katero »smer« jemlje Ljubljana s svojim eminentno velikomestnim napredkom? Ni li naposled žgoča ironija v obraz ljubljanskemu prebivalstvu, kar so počenjali ves čas sem od potresa ljubljanski mestni očetje, na čelu jim župan Ivan Hribar?

Kak luksus, kako zapravljanje — na potresnih tleh! Ti razkošni vrtovi in parki, ti krasni spomeniki — najlepši med njimi je Trubarjev, čegar okameneli duh pripoveduje ljubljancanom, da »nova doba« v Ljubljani ni več tako daleč da bi bilo vredno nanjo — čakati, — in te divne palače in ta — elektrika! Je-li to vse zgrajeno za kratko dobo do onega ušodnega trenutka, ko bo »Krakovski Diogenes« v svoji kadi plaval visoko nad — križem Šenklaške cerkve?

In čemu ves ta boj ki se bije v Ljubljani za nadvladje? Čemu novo prizadevanje ljubljanskih »Nemcev« priti zopet do krmila na — »rotovžu? »Po Lašanu doli, po Lašanu gori!« je baje njih deviza — na potresnih tleh.

»Veliki dogodki mečejo svoje sence na prejšnjem je nemški pregovor in ena takih »senc« je baje tudi dirindaj paglavcev iz nemške gimnazije pred Valvazorjevimi spomenikom.

Slovenski obrtniki in trgovci v Ljubljani že itak dolgo žive pod utisom nemških senc, katerih je privabila nebroj v Ljubljano obrtna svoboda. Še nekaj časa naj stoji Ljubljana na — potresnih tleh in doživeli bodemo, da bo teh »senc« čedalje več in naposled toliko, da ne bo več videti v Ljubljani — slovenskega solnca!

Napredek Ljubljane ni le provzročil ljubljancanom neznosnih bremen na vsakovrstnih dokladah, — marveč zidal je tudi težke palače na — potresnih tleh. »Hišni krah«, katera propoveduje Trubarjev okameneli duh, bi bil potemtakem tem gotovejši, ker se pogrezanje slovenske Ljubljane konstatira lahko tudi z — gospodarskega stališča. Za danes le toliko, v bodoče več velezanimivih podrobnosti z ljubljanskega — potresnega ognjišča.

Iz roke somišljenika smo prejeli pesniški pozdrav našemu listu, ki se nam zdi vreden da ga objavimo. Glasi se tako-le:

Pozdrav „Triglavu“!

Pozdravljen sredi naših trat!
Pozdravljen nam stotisočkrat,
»Triglav«, ti velikan,
Ti list — »Američan«!
Ko stopil si na naša tla,
Nas zona, groza je obšla,
Ker mala naša domovina
Velikih oceanov sina
Ni vajena bilá.
A ko ozremo se ti v lice,
In ti pogledamo v obist,
Zagledamo dokaz resnice:
Da ves si naše gore list!
Zato, »Triglav«, pozdravljen bodi!
Ti bodi nam odslej vodnik!
Ti narod mili štíti, vodi,
Ti kremen-čvrsti bojovník!
Ti list orjak, orjaške sej ideje
Po naših tleh, nam v srca jih naséj!
Da mili dom nam dvigne se čvrsteje,
Da velik bo zares naš rod poslej!
Ob tebi, »Triglav«, vspevaj domovina,
Kraljeva hči — slovenska kneževina!

Branibor.

Na periferije!

V Radovljici 12. avg. 1910.

»Ljubljana še nekaj napreduje, — a tam zunaj na naših periferijah vse spi!« mi je rekel nedavno prijatelj v Ljubljani ko sva se pri čaši piva razgovarjala o slovenskem napredku.

No, da ima moj prijatelj deloma prav, o tem ni dvoma. Vendar se ta trditev ne nanaša v polnem obsegu na našo Radovljico. Kajti Radovljica napreduje da malokateri kraj ob periferiji tako.

Kdor je pred petindvajsetimi leti poznal Radovljico in jo vidi danes, se mora skoro čuditi. Kaka razlika! Zapadno ob cesti proti Lescam — vse modernizirano! Palača ob palači, vila ob vili se dviga tu in kake stavbe! In še vedno se žida in se bode še zidalo! Ravan proti severu je tako diven stavbinski prostor, da si že v duhu slikaš ondi za bodočnost lepo novo mesto, ki zna zavzeti še precejšnje dimenzije. V doglednem času že se bo gradila tu osemrazredna meščanska šola, ki bo gotovo krasna, moderna stavba. Spomladi namerava zidati nova »Kmečka posojilnica« lepo svoje poslopje in tik nje se ne nedvomno dvigne v višave — »Orlov dom«. Ni izključeno, da si tudi čili »Sokol« zgradi svoje »zlatno gnezdo«. Vse te in take stavbe bodo znatno pomnožile kras »nove Radovljice«. Prostora kakor rečeno je v izobilju severno zunaj mesta. Ali kaj še le, ko zabišne električna iskra! Optimisti prorokujejo za tisti čas popolni preobrat naših dosedanjih razmer. Ne le da bo vse sijalo v električnem svitu, — elektrika bo izvabila tudi povse novo življenje. Cela

vrsta mehanično urejenih obrti in malih in večjih industrij bode stopilo na plan. Okoli teh podjetij pa bodo rastle iz tal še razne druge stavbe. Podjetniški duh, ki še danes tu spi spanje pravičnega, bode obhajal zlato jutro svojega probujenja. Da, ko dobimo že težko pričakovano elektriko, dobimo nedvomno kmalu potem tudi električno tramvajsko železnico, ki bo vezala med seboj sosedne kraje in olajševala prometni stik z našim mestom kot središčem celega okraja.

In kdo bi potem ne bil optimista dovolj ter pro-roškim okom ne gledal električne vzpenjače na naš mogočni Stol? Elektrotehnika je vstvarila že krasna čuda drugod, — zakaj bi jih tudi ne pri nas? Morda bi bilo kaj tako nenavadnega, ako bi zatim vrhu Stola zrastle iz kamenitih tal — velik in lep planinski hotel, iskrec se v nočeh ves v električni luči? Vse to beležimo kot možnost v doglednem času, — možnost ki se je celo močno naglašala v srečni družbi na otvoritvi Prešernove kočice na Stolu.

In šel bi lahko še dalje, pa za danes dovolj. Mnogo se je že storilo za Radovljico, — a to je še le preludij velikemu delu v bodočnosti. Da imamo izvrsten vodovod, da smo imeli dve lepi razstavi, da imamo svoj c. kr. obrtni zavod (pletarsko šolo) itd. so to čini, ki jih beleži naše mesto lahko s ponosom v svojo kroniko, a to so še le lepi počelki, katerim sledi še mnogo večjega in boljšega.

S splošnim napredkom se izboljšajo tudi naše družabne razmere, ves družabni aparat zadobi drugo modernejše lice! In kako bode to uplivalo na razne strani!

Zakaj danes beži naše gorensko ljudstvo, zlasti mladina proč od tu v druge kraje: v mesta, v Ameriko, v tovarne itd.? — Zakaj se delavsko vprašanje na Gorenjskem poojstruje od leta do leta? Edinole za to, ker po boljših odnosajih koprneči človeški duh ne najde na domačih tleh ničesar kar bi ga držalo. Poisnimo pa vsakovrstni napredek na periferije in videli bomo, da si naše ljudstvo ne bo želelo drugam. Zakaj? Ker bo našlo zaslužka in razvedrila dovolj tu po leti in po zimi.

Krepak in zdrav domač napredek na periferijah pa je tudi kardinalna točka v našem narodnem življenju in je glavni pogoj za naš narodni obstanek ondi, kjer je narod že zelo izpostavljen razjedajočemu vnanjemu uplivu.

V Krškem, 6. sept. 1910.

Sprejmi, dragi »Triglav« tudi iz naših krajev poročilo ki spada v tvoj lepi program!

Sicer je naše mesto tako pozabljeno kakor malokatero na Slovenskem. Stagnacija — mrtvilo — katero beležimo v političnem ozirju, pritiska v še večji meri na naše življenje v gospodarskem ozirju. Pri nas je vse zaspano, dremotno. In vendar bi bilo baš pri nas lahko vse drugače! Pogojev je dovolj. Železnica in Sava nam tečeta pred nosom ter se rogata naši zaspanosti. Oba ta dva velika faktorja bi rada sodelovala na naši gospodarski probuji, oba nam nudita svojo dragoceno pomoč, a mi se te pomoči ne zavedamo, — ali pa se je branimo! In vendar pravim, bilo bi lahko drugače. Naša Sava nosi mimo Krškega tisoče konjskih sil, katere bi zamogli izrabiti v svrhu našega gospodarskega preporoda. Te sile je okupiral vrlji gospod Lenarčič s koncesijo katero vzdržuje že celo vrsto let. Kako namerava izrabiti g. Lenarčič svojo koncesijo nam ni znano, vendar smo uverjeni, da iste ne odstopi kakemu tujemu konzorciju ali celo železnici, marveč da jo vporabi

za gospodarske in kulturne namene našega kraja. Elektrarna, ki bi se ustanovila na tej koncesiji, ne bi omogočala samo električne razsvetljave Krškega, Brežice, železnične proge itd., marveč bi dala življenje še celi vrsti industrij. Dandanes se ustanavljajo elektrarne v svrhu industrijalizacije celih pokrajin povsodi, kjer koli so za to dani pogoji in koder bivajo inteligentni ljudje. In naša Sava naj bi tekla — mrtva toč mimo? Ne! Stavimo da ne ostane dolgo pri starem. Seveda je treba potrebne denarja kajti naša elektrarna bi veljala čednih par milijonov. A denar se vže dobi, le poguma treba in baš tega je pri nas premalo. To vprašanje ne sme več priti z dnevnega reda, marveč se mora udejstviti čim prej. Mar hočemo čakati da nam odnese tudi ta mastni grizljaj bistroumni tujec?

Narodno gospodarstvo.

Ob ednajsti uri.

Slovinci imamo toliko gospodarskega dela, da ne smemo zapravljati časa s praznimi političnimi frazami, ki za naš obstanek nimajo nobene veljave.

Saj nam merodajni faktorji na Dunaju itak ubijajo najlepše iluzije! Koliko smo se že pehali za slovensko vseučilišče, — kaj smo dosegli v zadnjem času? In zdaj prične borba iznova — Sisifovo delo!

Ne stezajmo preveč svojih rok po videzno nedosežnem in lotimo se tega, v čemer bode več in lepšega vpeha in kar je odvisno od nas samih lotimo se na moč gospodarskega dela, pred vsem snovanja industriji! Da je naš list ubral pravo struno ko je jel opozarjati na to točko dela, je najboljši dokaz to da je najstarejši slovenski dnevnik tudi začutil potrebo potruditi se na to stran. Vendar se je dotaknil perečega vprašanja le v — akademski obliki. No, za akademična razpravljajna nimamo baš odveč časa, ko nam je nujno potrebno — praktičnega dela. Omenjeni list meni da je pač dovolj mobilnega kapitala v Slovincih, osobito naši denarni zavodi so si nabavili dovolj rezervnega kapitala, — vendar v nas ni dovolj resne volje, a še manje potrebne sposobnosti.

Moramo še organizovati mobilni kapital, proučevati razmere na raznih industrijah v Čehih in Nemcih ter poslati svoje sposobne moči — po svetu da študirajo, kako se ustanavljajo in vodijo industrije. — Kaj naj rečemo k tem — navsetom? Menda je dovolj rečeno, ako menimo, da gospodi ni baš resno na industriji! Oni razpravljajo v kavarni, v »prijateljskem krogu« »kaj bi in bi« — potrebno bilo. Žal, tisti »bi« jahamo Slovinci vže desetletja dolgo in od slovenske industrije ni drugega opaziti nego tisti »bi«! Desetletja vže »proučujemo« in desetletja bodemo še »proučevali«, — mejtem bi bilo poučenih že neštivilno domačih moči in imeli bi že davno svojo industrijo.

A mej tem ko Slovinci »proučujemo«, svetujemo in ukrepamo, — prihajajo v deželo tujci in nam pred nosom ustanovljajo svojo industrijo, kakor na pr. kemična tovarna pri Ljubljani, za katero podjetje Slovinci sami nismo imeli ni denarja ni sposobnosti! Žalostno!

Nikakor ni resnično kar trdi omenjeni list da bi se naši petični ljudje radi udeleževali industrij le da ni nikogar, ki bi jih poučil itd. Resnično je le, da naši bogataši odločno odklanjajo vsakršno vdeležbo na večjih podjetjih in nočejo o njej nič slišati. To

LISTEK.

Tovarnar.

Drama v enem dejanju, treh podobah.
Spisal Modrušev.

Osebe:

Teo Hansen, industrijalec, Klander, njegov oproda, Anton Muhovec, Miha Zabret, Janez Brinjevec, Luka Poljanec, akcijonarji, Vinko Zabret, Mihov šin, Lipovec Janko, vodja delavcev, Mlekuš, Romovš, Lotrič, Plantar, Gorjanec, Slemenc, delavci; Minka, (ljubica Vinkotova), Anica, Zala, Otilija, Franica, delavke. Oče Žerjav, krčmar, mati Žerjavka, krčmarica. Krozulja, kramarica, Skok, godec. Delavci, ljudstvo.

Prva podoba.

Gostilna pred tovarno, obširen vrt z mizami in klopni. V ozadju obširno tovarniško poslopje. Na levi vaške hiše. — Nedelja popoldne. Okoli miz je več gostov, Skok igra harmoniko, v ozadju pleše mladina. Krozulja razklada po mizah svojo kramo, dekleta se gnetejo okoli nje in razgledujejo vsakovrstne kinč.

Oče Žerjav (prinaša vino gostom): Hej, Krozulja! Kaj pa ti tu? — Ne veš li, da je danes nedelja, ko se ne sme kupčevati? Kar hitro poberi to

svojo štacuno, pa v cerkev pojdi! Takoj bo zvonilo k opravitlu!

Krozulja (pokašlja in ga pogleda po strani): Ti pa — cerkev! Ti pa — ti!

Žerjav (postavi vino pred goste in se takoj vrne h Krozulji): Kako praviš? Jaz in cerkev? Kaj veš o meni?

Krozulja: Dekleta, izberajte! Vse najlepše, vse najcenejše — pa koj plačati!

Dekleta in gostje se spuste v smeh.
Žerjav: Kaj veš o meni, baba, sem te vprašal? Govori zdaj-le vpriči ljudi, kaj veš slabega o meni, ako ne, se mi poberi izpred oči in ne poglej več moje hiše!

Krozulja: Ta pa, ta! — (se postavi predenj v nedrje): Ker že hočeš slišati svoje slabe lastnosti, ti jih pa povem. In vsi tu-le smejo biti za pričó!
Gostje (vstajajo od svojih miz in se gnetejo okoli prepirajočih): Zdaj bomo pa slišali!

Krozulja: Kaj vem slabega o tebi? Več nego pa dobrega. V prvič si brezverec, da ti ga ni para. V cerkev goniš druge, kar tako za šalo — sam pa že nisi videl oltarja, da ne pomniš več! (Smeh.) Tvoja »kantina« je odprta po cele noči, kaj se pa godi v gostilnah po noči, si vže vsak otrok lahko misli...

Gostje: Ej, mati Krozulja, čez gostilne ne zabavlajte! Gostilne morajo biti.

Krozulja (pokašlja): Kaj pa da morajo biti, saj ne rečem; ampak vse ob svojem času! Vi kajpak! Odkar je tukaj ta-le — tovarna, postali ste vsi drugačnih misli. Prej ste še bili, prej — saj ne rečem: tudi tovarne morajo biti. A glejte tega-le!

(kaže na Žerjava.) Tega je tovarna že popolnoma pokvarila. Ni je nedelje, da bi med opravitlom ne krčmaril...

Žerjav: No, še veš kaj? To, pa nič družega? Krozulja: Le čakaj, poglavitno pride zdaj-le!

Gostje (zelo pozorni): Aha!

Krozulja: Sina imaš...

Žerjav: Kaj ti mar moji otroci, Krozulja! — po svojih glej! (Smeh.) No, pa dalje, dalje!

Krozulja: Ti pravim: sina imaš. Dal si ga študirat, da bi postal gospod in bi božje ovčice pasel. Pa se ti je pokvaril. Iz lemenatarja je postal Antikrist — dohtar brezverstva! Veš-li kake reči uganja ta tvoj šin?

Žerjav: Kar hoče; kaj to tebe briga?

Krozulja: Glej, zdaj si se izdal! Tako govori skrben oče? Ti pa jaz povem: ta tvoj šin je prvi liberalce in velik sovražnik svete cerkve in duhovščine! Tvoja žena Jera, ona je še, še! Ona je jokala, ko ti je Mihec ušel iz lemenata, ti pa si dejal: Pusti ga, naj bo dohtar! Kaj bo z oltarjem? — In veš, kaj si si nakopal? — Velik greh si si nakopal na svojo vest, da si Mihcu dal potuho. Mesto da bi pasel božje ovčice, pase zdaj — veš kaj?

Žerjav: No, kaj? Le hitro povej!

Krozulja (zavpije nanj): Hudičeve kozle! (Ogromen smeh.)

Žerjav (se smeha drži za trebuh): Saj sem vedel, — o ti prekleta baba! Zdaj se mi pa kar brž poberi in odnesi svojo kramo, če ne — (pograbi z miz njene reči, jih jej zmeče v koš, zgrabi njo in koš ter jo odnese raz oder. Silen smeh in vrišč. V cerkvi zazvoni k opravitlu, dekleta odhajajo v cerkev,

za njimi moški, le par gostov ostane pri mizah in Skok s harmoniko.)

Žerjav. Tako-le je, človek jih mora vedno slišati zavoljo te krčme in jih mora; pa še taka-le baba ko ta Krozulja! Moja krčma pa le nese, hvala Bogu in še bo! Kako je neki to, da ni danes nič naših — akcijonarjev? Človek bi se le rad kaj pogovoril o tej-le — tovarni. Meni cela ta reč prav ne ugaja. — Aha, tu-le gredo, vsi štirje! Hvala Bogu!

Anton Muhovec, Miha Zabret, Janez Brinjevec, Luka Poljanec, (vstopijo od vaške strani.) Dober dan, prijatelj, smo li sami?

Žerjav. Dober dan! Prav da ste tu, — čisto sami smo. Ti-le tu itak ne razumejo naših pogovorov. Kar začnite! (odide in koj prinese vino in kozarce) — o tovarni, kaj ne?

Akcionarji (posedejo okoli mize, belo pogrmeje, Žerjav nabóti kozarce in potem sam prisede).

Muhovec. Najprej pijmo! Na zdravje tovaršije! (dvigne kozarce).

Ostali in Žerjav (store isto). Na zdravje, mnogo let! (trčijo in pijejo.)

Muhovec. Zdaj, kar se tiče tovarne, dragi moji, je stvar s tem taka-le.

Drugi. Dobro, dobro, le govori Tone!

Muhovec. Ta-le Klander iz Zabrč, vsi ga poznamo...

Drugi. Še dobro!

Muhovec. Sam na sebi nič prida človek, na kol obešen študent, — zdaj pisari temu in onemu da vjame kak božjak! In ta-le Klander nas je nago-voril tako-le: Možje iz Kleč, nekaj dobrega imam za Vas... no, ni li tako govoril?

„Triglav“ je prvi eksportni organ slovenski! Kdor si hoče pridobiti izkustva v inozemski kupčiji, naj si naroči in čita „Triglav“! Našemu uredništvu so na razpolago najpristopnejši viri za uspešno inozemsko trgovinsko občevanje.

delajo čisto z motivacijo da so itak preobloženi s posli v svojem delokrogu — ter da se ne morejo spuščati v nova podjetja. Sličen odgovor dobiš ako predlagaš denarnim zavodom udeležitev ali financiranje industrijskih podjetij. »V take reči se mi ne spuščamo, ker nam tega ne dovoljujejo pravila« je tipičen odgovor denarnega zavoda.

Kaj nam torej hasnejo vsi najugodnejši naravni pogoji, kaj nam hasnejo vodne moči, zlasti v divnem podnožju Triglava itd., ko pa nočemo spoznavati njihove vrednosti v svrhu množitve narodnega bogastva? Mi čakamo, da te vodne sile naše ugrabi tujec, — pri čemur mu gremo celo radi na roko — k večjemu, da »sodelujemo« pri tujem podjetju potem kot — delavci in težaki! Kaj nam hasnejo železnice in vsa prometna sredstva, s katerimi nam oskrbuje domovino država, ako pa se istih posluževati ne maramo in čakamo da se jih poslužijo tujci! Od verodostojne strani čujemo, da se je ustanovila v nemškem rajhu kapitalistična družba, katera hoče industrijsko okupirati našo lepo Gorenjsko. Kaj mora slediti tej okupaciji za nas v narodnem oziru, si lahko izračunamo na prste — danes, ko nova železnična zveza s Trstom odpira tujcem iz rajha na stečaj vrata v našo lepo domovino, — danes ko žanje jeseniška politična industrija že lepe uspehe svojega »delovanja« in ko veje po vsej Gorenjski vže itak med domačim prebivalstvom — tuja saha!

V tem skrajnem trenutku vsaj bi kazalo, da se vzdrzimo in prepričamo bližajočo se nevarnost.

Ednajsta ura bije!

Združimo se na uspešnem gospodarskem delu, ne čakajmo trenutka več, da ne bo prepozno — kesanje! Odstranimo vse ovire ki nas »zadržujejo« na plodonosnem gospodarskem delu, — odstranimo osebnosti!

Jedna najhujših pregreh naših je tista usodna osebnost med nami in medsebojno nasprotovanje. Često čujemo povdarjati: »Ako ta, pa jaz ne. In ta in ravno ta!« To je lajna, ki nam neprestano kvari skupno delo. Ponovno se tudi dogaja, da posameznik, ki se je samcat za se, pogumno lotil dela, mora prenašati vsakovrstne šikanje in nagajivost od strani sorojakov, nemalokrat ovira celo oblast prospevanje domačega podjetja.

V spominu nam je oblastveno šikaniranje nekega podjetja v kamniškem pol. okrožju. In nedavno se je pripetilo nekemu premožnemu domačinu v bližini Mojstrane na Gorenjskem, da mu je domača občina delala vsakovrstne zapreke pri nameravanem industrijskem podjetju, mesto da bi ga podpirala. Kake križe in borbe mora često prenašati lastnik vže ustanovljene industrije, o tem pa bi nam vedel mnogo povedati neki znani čislani rojak in tovarnar v Ljubljani. Mesto da torej podpiramo domačina v vže itak težavni borbi, skušamo mu timveč uničiti sad njegovega truda in velikih žrtev! In to naj bo ono »čisto rodoljubje«, s katerim se sicer tako rad ponasamo pri vsaki priliki!

Čas, — zadnji čas je, da spregledamo in nujno popravimo zagrešeno!

Slovansko gospodarstvo in razpad industrije in trgovine v Avstriji.

18. avgusta 1910.

Velike, usodepolne reči se pripravljajo v naši državi. Nevarnost za obstanek naše monarhije je večja nego si jo predstavljajo oni

ki v enomer prorokujejo — vojno. Tisto bližanje z orožjem pred očmi prebivalstva je le slepilo s katerim se hoče zakrivati — krizo v kateri se nahaja država.

Naši mili Avstriji preti vse druga vevarnost nego je nevarnost vojne! Naša država boleha na kronični notranji bolezn, na njenem drobju razjeda črv, čegar zob je ojtrestjši, opasnejši nego so bajoneti in kanoni; Avstrija boluje na gospodarski otrplosti in učinek te kronične državne bolezni čutimo vsi obžalovanja vredni narodi te nesrečne države, — najhujše za mi Jugoslovani. Kaj nam hasne vse prizadevanje za »gospodarsko ojačenje«, ako pa je organizem države bolan, ako oni ki so v ta organizem zanesli kal smrtonosne bolezni, zapovedujejo narodom te države!

Komu so znane vse tajne spletke in pota onih faktorjev, ki pripravljajo propast naši državi, kdo razume njihove nakane?

Čujmo torej kaj se pripravlja v notranjem našega državnega organizma in odgovorimo na vprašanje: je li še pomoč mogoča? Ni izgubljeno že vse?

Kakor znano se nahaja naša država v novi eri, katera jo stane bajne milijone; naša država je obdana od topov najnovejših zistemov, vojašnic in rekrutov, da vse mrgoli, — a napolnjena je tudi najbridkejših lpritožb čez vse mere obremenjenih davkoplačevalcev! Toda kaj se briga Avstrija za pritožbe svojih davkoplačevalcev, — ona je velevlast in ima svojo veliko armado in zdaj hoče še svoje — veliko brodovje!

Kake zahteve bode to novo brodovje stavilo na davčno zmožnost državljanov in koliko bode to brodovje veljalo, nami je že znano. Ako pa vprašamo čemu nam to brodovje, ne dobimo pametnega odgovora. Dosedaj so vse velike države, ki so si morale nabaviti močno brodovje, storile isto z namenom da branijo svoje kolonije, da varujejo koristi svoje živahno razvite trgovine. Ker pa Avstija nima niti nikakih kolonij in niti svoje svetovne trgovine, tedaj zares nevedo čemu nam bode to novo drago brodovje?

Pa idimo dalje!

Vse moderne države se prizadevajo, da sklepajo in vzdržujejo s sosednimi državami pametne in trezno sestavljene trgovinske pogodbe; vse moderne države si potom svetovne trgovine nabavljajo izkušeni in spoznavajo, kaj svetovnemu prometu škoduje ali koristi — — edinole Avstrija se ni naučila ničesar!

V dobi od l. 1870, ko so potekle malone vse pogodbe, si Avstija v pravem pomenu besede ni pridobila ničesar! Prijadrali smo srečno skozi razne carinske faze do zmerne varstvene carine, ki naj bode podlaga vse moderne države vzdržujoči industriji. Toda mesto

da Avstrija izrabi to carinsko ravnotežje v korist svojih obremenjenih davkoplačevalcev, pa so jo njeni voditelji tirali v razkol z malone vsemi sosednimi državami!

In vendar je Avstrija v prvi vrsti poklicana za veliko trgovinsko politiko! Po svoji ugodni legi in še več po svojem prebivalstvu ki se v prirojeni zmožnosti zamore kosati s prebivalstvom vsake druge države, je Avstrija najprej poklicana, da izvede trgovinske odnošaje z Iztokom in podonavskimi pokrajini. Saj ima naša država najugodnejše zveze z iztočnimi deželami; saj imamo vodno zvezo za kakoršno nas zavida celi svet in ki nima para v celi Evropi — naša Donava! In ta Donava je za nas mrtva! Potrebe Iztoka naša država enostavno prezira — t. j. prezirajo jih merodajni voditelji naše države, v dobro inozemcu! Zato pa išče Iztok kritja v sosedni nam — Nemčiji, katera Avstriji čez glavo eksportira svoje blago v podonavske pokrajine!

Za svazo trdijo merodajni krogi, da se prebivalstvo ne briga za napredek, da je apatično (mrtvo) napram industriji in da potemtakem Avstrija sploh nima ničesar za — eksportirati.

(Dalje prihodnjé.)

Čehi in Slovenci na skupnem delu za gospodarski napredek.

»Vseslovanski gospodarski kongres«, ki se je v okvirju narodno-naprednega programa vršil v Ljubljani dne 14. in 15. avg., nam je na odprti dlani dokazal za nas nekako sramotilno dejstvo, da smo Slovenci še močno potrebni pouka v narodno-gospodarskih rečeh. Kajti na shod je prišlo nad štirideset Čehov z namenom, da prisotnim Slovencem vcepijo vsaj elementarne pojme o uspešnem gospodarskem delu. Prišli so ti-le severni bratje inštruktorji: Čeh Firousek, Čeh Sedláč, Čeh Anđel, Čeh Voltruba, Čeh Māša, Čeh Krēsa, Čeh Voricky, Čeh Pokorny itd. Došli severni bratje so svojim južnim bratom kdicali v spomin potrebo skupnega dela na gospodarskem polju v vseh slovanskih krajih in kronovinah; negovanja močnih medsebojnih stikov, snovanja in ojačevanja »raznih lokalnih, okrajnih in deželnih narodno-gospodarskih organizacij in tudi snovanje močnih državnih zvez« itd.

Misli, sprožene na kongresu od severnih bratov, so bile lepe in vsebinepolne, — žal da jih je prišlo uvaževati le skromno malo število Slovencev, — zanimanje za istočasno se vršče požarno-brambeno vseslovansko slavje v Ljubljani je bilo močnejše nego briga za češke koristne nasvete! Čehi so izvežbani v gospodarskem delu in njihova narav jih osobito vsposoblja za to. A oni žele resnega sodelovanja z nami na gospodarskem polju, za pravo povzdigo blagostanja vseh Slovanov. Ako pa Slovenci nočemo upoštevati njihovih nasvetov za skupno delo, tedaj se ne čudimo, ako oni na temelju svoje prirojene sposobnosti store korak preko nas in nas na gospodarskem polju nadomeščajo celo na naši lastni njivi. V rečeh gospodarskega pridobivanja so Čehi lahko naši inštruktorji. A z njihovo pridobitno sposobnostjo se Slovenci nikar ne šalimo! Res je da nam mora biti ljubše ako se Čehi pri nas naseljujejo

mesto Nemcev itd. ker so Slovani, a češko naseljenje v naši domovini nam jednako ni v čast, — ker to naseljenje pomeni našo nezmožnost. To češko naseljenje nam lahko zraste čez glavo po lastni naši krivdi, ker v rečeh pridobivanja tudi Čeh pozna v prvi vrsti sebe in potem morebiti še le svojega »brata«! Učimo se od bratov Čehov, a ne pustimo da bi nas oni nadomeščali v gospodarstvu na lastnih tleh, ker sicer se vtegne »narodna ljubav« spremeniti v narodno mržnjo, hujšo nego je ona do Nemcev!

Industrija.

Novo industrijsko podjetje v Bosni.

Tuj element v Bosni - Hercegovini, kateremu gre zaslepljena vlada na roko na vseh koncih in krajih, se močno šopiri na škodo domačemu prebivalstvu. Da, kakor znano, se domače prebivalstvo niti ne vpošteva, k večjemu da se domačina privzemlje kot delavca in težaka k podjetjem od katerih vleče masten dobiček po največ Nemec in žid. Na taki podlagi se ustanovi v Dalacu blizu Sarajeva tovarna za izdelovanje mila, sveč, kristalne sode in raznih toličnih izdelkov. Domačini, med katerimi je lepo število premožnih ljudi, so spoznali da tiči v industrijskem gibanju velik del boljše gospodarske bodočnosti in bi se radi lotili dela s svojim kapitalom, toda merodajni faktorji jim delajo z raznimi šikanami toliko težkoč, da je že vnaprej onemogočena vsaka večja gospodarska akcija z domačimi močmi. In »Bosnische Post«, glasilo bosanske vlade, se še drzne zagovarjati tuj element in njegovo pogubno delovane! Res, — Turek je boljši od švaba!

Uspehi našega ribolova v l. 1908-09.

Da se s pravim podjetnim duhom da doseči v industriji lepih uspehov, kaže naše ribolovstvo v Istriji in Dalmaciji. Industrija ribjih konzerv je v omenjenem času nadelala nič manje nego 10-8 milijonov škatlic sardel v olje (l. 1907 samo 7.5 milj.), 23.000 škatlic v olje vložnega tunina in 46.287 škatlic morskih postvri. Nasolilo se je 2.700.000 kg sardel (l. 1907-08 le 1-9 milj.), 201.000 kg nadelanih in 5700 kg okajenih jegulj. Vrednost teh izdelkov se ceni na K 10,655,526. Od tega pridelka odpade na Istro K 2,767,405 in na Dalmacijo 7,888,121. Iz teh številk pa sledi da se avstrijsko ribištvo od leta do leta dviga in se je nadejati da bo domači trg preskrbljen v doglednem času le z domačimi pridelki. Zanimivo pa bi bilo vedeti, koliko od tega zares lepega prihodka pride v slovanske roke.

Tehnika in elektrotehnika.

Radijotelegrafija v uporabi za poštno in trgovske namene.

Nervozna naglica s katero se rešuje slednje vprašanje modernega življenja, je za svoje občilo potrebovala brzjava, ki s hitrostjo bliska prenaša misli in sklepe človeške z ene strani zemске oble na drugo. Nobena težkoča ni ovirala človeka, da omogoči blis-

Drugi. Tako je, prav te besede je govoril. Muhovec. Nekaj dobrega imam za Vas, je dejal Klander — tovarno boste zidali! Drugi. Tako je — tovarno. Muhovec. Tovarno, ki Vam bo nesla lepe tisočake na leto. Imam gospoda ki Vam hoče pomagati, dober gospod, lep gospod, razumen, učen gospod. Drugi. Prav tako je dejal — Klander. Muhovec. Tam le za vasjo je vodna sila — Robačnica, ki dere leto in dan — kako škoda je te vode, — v njej so tisoči in milijoni. Drugi. Milijoni, da milijoni! Muhovec. Tisoči in milijoni, katere odneso valovi. To vodno silo — pravi — vporabite za gonilo tovarniških strojev, kateri bodo tekli noč in dan, — kovalji noč in dan za Vas rumenjake... Drugi. Prav dobro! Muhovec. To vodno silo dala bo Vaša občina za tovarno in boste dali vsaki nekaj sveta in partisočakov, katerih imate ko listja in trave... Zabret. Klander jih je preševal! Žerjav. Dišali bi nu, dišali! Muhovec. In ta vražja mrcina nas je pregovoril da smo dali svet, vodo in denar tistemu tujcu, ki je zidal tovarno tam le za vasjo. Napravili boste pogodbo, nič ne izgubite, niti vinarja ne, — ni li govoril tako Klander? Drugi. Iste besede! Muhovec. Res, in napravili smo pogodbo, — zidali tovarno in tovarna teče — teče leto in dan... Brinjevec. In mi ne vidimo novčiča leto in dan! Muhovec. Saj to je tisto kar sem hotel omeniti! Tovarna teče, stroji kujejo tisočake, a mi jih ne

vidimo! Kako je to možje? Poljanec in drugi. Ogoljufani, osleparjeni smo! Drugi. Osleparjeni! Ogoljufani! Muhovec. In to je naredil Klander! Brinjevec. Njemu gre dobro — beštija! Raztrgan, razcapan je bil — berač, pa ga zdaj pogledj! Kakov gospod! Zabret (udari ob mizo). Za naše denarje! Drugi. Za trdo prislužene, prihranjene! Muhovec. Da bi ga zlodej! Zgrabimo ga! Odgovor nam mora dati! Brinjevec. Pa kakov! Žerjav. Aha, — uprav tam-le prihaja, Klander! Uprav semikaj gre! Zdjaj pa le po njem! Muhovec. Čakajte, možje! To prepustite meni! Jaz ga vjamem kakor lisjaka, v past! Drugi. Dobro, Tone, le daj da! Ti bolj znaš take-le. Klander. (Poletno opravljen v belih hlačah kakor gigerl z naočniki, v roki vihti palčko, prihaja k omizju). Dober dan, možje, — soparno je danes. Vsi. Soparno je, Klander, soparno. Muhovec. Nevihta bo kali? Zabret. Gmelno bo in treskalo, kaj praviš Klander? Klander. Hm! (za se) Ne vem zakaj me tako sumljivo pogledujete? (Glasno.) Kaj pa imate možje med seboj? Govorite! Čemu se spogledujete? Muhovec. I čemu? Dopadeš nam, ko si tako imeniten in gosposk! Klander. Zakaj bi ne bil — pošteno je zaslužen! Tovarna nese. Muhovec. No prisedi k nam, pa nam malo razložj o tovarni! Praviš tovarna nese?

Klander (prisede). Iština! Trideset odstotkov — saj tako sem Vam pravil; trideset, petdeset, tudi po sto, — dvesto odstotkov čistega, to vendar veste Vi sami? Vsi. Mi? — Mi da to vemo, mi? (se pogledujejo.) Klander. Ej, vraga! Tega ne veste — pa vlečete dobičke že leto in dan?! Muhovec (zadržuje jezo). Klander, povem ti na vsa usta, ne šali se, ne uganjaj burke z nami! Mi, da veš, (s podarkom) smo resni možje! Drugi. In pošteni, primaruha! Klander. Možje, jaz se ne šalim — prosim, Klander se nikdar ne šali! Zabret. Šala ali ne šala, mi ga še nismo videli božjaka, odkar stoji in teče tovarna. Vsi drugi. Niti novčiča ne! Muhovec. In ti si nas v to pripravil, — ti vse veš, vse vodiš — — Klander. Jaz že ne — moj gospod — — Muhovec. Ti in tvoj gospod sta oba sleparja, goljufa, tatova! Ob naše lepe novce sta nas pripravila! Pa Vama že posvetimo! Koj jutri gremo k sodniji. Vsi drugi. Da, koj jutri! Muhovec. In s teboj, Klander, ne besede več! Žerjav. Tako je, pa proč od moje krčme, ven pojdi! (Ga potisne od mize, da odleti.) Klander (gredoč). Le pojdit, ne boste nič opravili — Vi tepci! (Med ostalimi veliko razburjenje, vsi vstajajo od mize. V cerkvi so mej tem zadonele orglje, Skok, ki je med pogovorom zadremal, pritegne s harmo-

niko k orgljam. Ljudje se vsipljejo iz cerkve ter gredo v ozadju proti vasi, nekateri se ustavijo na vrtu in posedejo okoli miz. Med temi so tudi delavci iz tovarne in Lipovec, kateri mimično delavcem nekaj razlaga. Tudi delavci kažejo razburjenje, ki leti na tovarno.) Žerjav. (Donša vino in vmes nekaj pripoveduje svoji ženi, ki je prišla iz cerkve, na kar ona začudeno sklepa roki.) Vinko Zabret (nastopi v ospredju z Minko, ki prihaja iz cerkve). Minka, odkritosrečno mi povej, ti ljubiš tega tovarnarja! Minka. Zakaj bi naj ga ljubila, ko pa imam tebe? Vinko. Ne vem zakaj, a ljubiš ga, to poznam na tebi, na tvojem obnašanju, na tvojih očeh, na — oh! Minka (se glasno in ojtro zasméje). Vinko. Res, on je lep, gospod je in zna govoriti, s svojim sladkim obrazom, s svojimi prilijznjimi besedami te je omamil, da si vsa omotena, vsa v njegovih mrežah. To vem, tega mi ne tajj — moje srce ne laže! Minka. Srce včasih vara, Vinko... Vinko. O le še norčuj se! O prisežem Ti tu, Minka, prisežem Ti pri živem Bogu, da se bodem bridko maščeval nad Vama! Minka. Ti si grozen Vinko — pusti me!... Vinko. Ne pustim te, — strela naj ubije tujca! Minka (se mu iztrga in sleče proč). Vinko (se prime z eno roko za glavo, z drugo na srce, potem s pestjo zažuga proti tovarni in plane za Minko. V tem fadi zagrinjalo).

Komur je ležeče na tem, da si po tej poti pomnoži premoženje, naj seže po „Triglavu“, naj se oklene naše na najširji in najbolj zanesljivi podlagi zasnovane gospodarske in strokovne organizacije!

kovno hitro občejanje Severa z Jugom, Vzhoda z Zapadom. Skozi nepridne gozde, čez nepristopna gorovja po nevarnih puščavah in temnih globočinah morja napeljala je človeška roka — žico, po kateri brzi beseda človeška kakor kako čudo iz Tisoč in ene noči.

In vendar, kar si je človek priredil v svrhu hitrega medsebojnega sporazumljenja s skoro neizračunljivimi stroški in trdom pred nekateri desetletji, to že danes zavrača, ker njegovim namenom ne služi popolnoma.

Brzjav, tekoč po bakreni žici vrhu zemlje in po »kablju« pod vodo, ni dovolj hiter — zakaj? Ker ga motijo na suhem in v vodi neprestane ovire po okoliših ki se ne dajo prepričati. Silni viharji, zlobna roka, potresi in razne druge tisočere zapreke motijo v občutni meri brzjavni promet. In kolikor posledic bodisi v gospodarskem, političnem ali vojaškem občejanju zamore roditi občutno zakasnenje v brzjavnem prometu, — si je pač možno misliti. Ko je nastopil brezžični brzjav in brezžični telefon svoje sijajno delo v službi napredka in prosvete, mislilo se je nekaj časa da so odpravljene ovire. Vendar temu ni bilo tako. (Dalje prihodnj.)

Obrt in trgovina.

Pozor slovenski obrtniki in ljubitelji svobode!

Za slovenskega obrtnika bodisi rokodelca, trgovca ali gostilničarja ni težavne naloge nego je naročevanje in čitanje slovenskih časopisov. Naš obrtnik mora biti popolnoma neodvisen človek, kajti ako ni neodvisen, postane še le odvisen!

Kako mučno je za obrtnika ako se mu zamore očitati da pripada k tej ali oni stranki! Gotovo mu to na eno stran ne prinaša koristi. In vendar želi obrtnik, da se poslužuje njegove trdnice vsakdo brez razlike mišljenja. Zaraditvega mora obrtnik čitati le tak časopis, ki se v nobeni obliki ne udeležuje domačega političnega prepira, marveč beleži pod zastavo neodvisnosti vse ono, o čemer se treba obrtniku poučiti.

In vendar ga na Slovenskem skoro ni časopisa, ki bi ga naš obrtnik brez škode za svoj poklic smel vpričo vse javnosti čitati. Vse od kraja je pobarvano, vse od kraja strankarsko razkačeno!

Edino »Triglav« je svoboden in neokrunjen po strankarskem sovraštvu. S »Triglavom« v roki smeš se prikazati kjer koli, nikdo ti tega ne bo zameril razun morda oni, ki misli, da Slovenci brez prepira in sovraštva živeti ne moremo in ne smemo.

Zatorej obrtniki in vsi oni, ki se nočete in ne smete vdeleževati domačega političnega prepira — vsi pod zastavo »Triglava«! Čim več ko bo »Triglav« imel pristašev, čimprej bo konec nesloge slovenske, timprej bo konec nesreče našega naroda!

Vseslovanska obrtna organizacija.

Dopis iz Trsta 12. junija 1910.

Slavno uredništvo! Ko sem doznal za Vaš cenjeni list in prečital prvo številko, razveselilo me je videti da je nastopil na Slovenskem časopis kateri bo zares sledil visokim ciljem, — to pa tudi v stvareh, o katerih se našim vodilnim krogom ne zdi vredno niti prsta ganiti. Vso čast posameznim malim izjemam, a posameznik ne opravi ničesar kjer treba kompaktnega, skupnega dela vseh prizadetih mas.

Za slovenskega obrtnika je tako slabo poskrbljeno da nikjer tako. Vnanja konkurenca mu vkončuje vso življenjsko moč. Tvorniške zaloge so smrt domačemu obrtniku. Priporoča se raznih obrtnih šol, na katerih bi se naj slovenski obrtnik bolje, t. j. — »akademsko« izobrazil, — toda, gospoda moja, čemu pa izobrazba v tej in oni stroki, ako pa njenega sadu naš obrtnik izrabiti ne more? Ali res mislite da med Slovenci ni izobraženih, spretnih obrtnikov? Le ozrite se naokolo! Imamo veleumov na vseh strokah obrtništva! Kako pa naj najboljši obrtnik razvije svoje moči, svoje sposobnosti, ako pa ne najde najmanjše podpore! Vse teče v tvorniške zaloge, katerih imajo po naših mestih in celo manjših središčih vse polno razne tuje — čifutske tovarne. Pri domačem obrtniku se slovenski naročnik le še redkokdaj ustavi, — zakaj? Ker mu bolj laska pohajati v »bogate« čifutske zaloge, v katerih je pa čestokrat močno opeharjen.

Prva krivda, da slovenski obrtnik propada, je naše slavno kupujoče občinstvo, kateremu je geslo »svoji k svojim« deveta briga.

Drugače je v tem oziru drugod, med drugimi Slovani, — posebno na Češkem. Reči smem da sem prepotoval kot obrtnik — mizar ves slovanski svet. Med Čehi sem preživel dvajset let, v dokaz, da sem se med Čehi čutil najbolj srečnega. Čehi so tudi zares najnaprednejši slovanski narod. Med Čehi je najbolj razvit gospodarski program in oni se med vsemi Slovani najbolj zavedajo da je v gospodarskem napredku temelj obstanku za vse narode. Kaka razlika med Slovenci in Čehi! Kakor noč in dan! Govori med Slovenci o »gospodarskem programu«, o industriji itd. — rogajo se ti, zlasti srednji in nižji sloji. Kako pa Čehi? Stopi v češko krčmo v nedeljo popoldne. Nič onega popivanja in pobijanja, zabavljanja in opravljanja kakor je pri nas; namreč Čehi mirno sede pri svojem omizju, razpravljajo o politiki, čisto o visoki politiki in o narodnem gospodarstvu, a z ono izkušnostjo, kateri se moraš čuditi. Čeh prepotuje svet, opazuje in se uči pri drugih narodih in česar se je naučil dobrega, prinese v domovino. Najbolje organizovani so med Čehi obrtniki. Povprečno se nobenemu obrtniku na Češkem ne godi slabo. Čeh je priden, vztrajen, trd in neizprosni v boju za svojo — korist. Tega se je naučil po največ od

Nemcev. Nikjer se Nemci tako ljuto ne zaganjajo v Slovence, da bi jih gospodarsko uničili, kakor na Češkem. Le oni, ki je živel na Češkem, ve to. A ta nemška gonja je Čehe utrdila v borbi in vstrajnosti ob geslu »Svuj svojim!« Čeh v svoji domovini ne podpira tujega obrtnika in ne trgovca. Zanj eksistira edinole Čeh. Moj šef mi je nekega dne rekel: »Ako bi vsi Slovani delali tako kakor delamo mi Čehi, davno že bi bili zjedineni gospodarsko in politično!« Mojemu šefu kot iskrenemu češkemu rodoljubi je bila nad vse ideja — vseslovanske obrtne organizacije. »Vsi slovanski obrtniki bi se morali združiti v eno svetovno celoto, — v vseslovansko obrtno zvezo. Tako bi postali močni, nepremagljivi in napovedali bi vojno velikemu kapitalu, kateri uničuje slovanskega obrtnika vsepovsod s svojo veliko industrijo.«

Te besede svojega šefa sem si zabeležil in ne pozabim jih nikoli.

Na Češkem je tudi mnogo tuje konkurence, — nemško-židovske; a ista ne opravi mnogo, ker se Čehi in Čehinje zavedajo svoje narodne dolžnosti in ne podpirajo s svojim denarjem svojega smrtnega sovražnika.

Drugače je med drugimi Slovani.

(Dalje prihodnj.)

Politično in nepolitično obrtno središče.

Brez politike v Avstriji ne gre in ne gre! Tudi v najvažnejših gospodarskih rečeh mora biti politika in strankarstvo! In da je pri tem še najbolj angažirana — vlada sama, to je preznačilno!

Avstrijski obrtniki zdihujejo pod težo velikega kapitala in vlada bi jim kot avstrijskim državljanom morala priti na pomoč, ker to je pač resnica, da so obrtniki bili še vedno in bodo — neizvestejši državljanji!

A kaj se godi!

Mesto da bi vlada pomagala na noge malemu obrtniku, potegnila je proti njemu z velikim kapitalom, kateri pije obrtniku mozeg in kri!

Na Dunaju se je imela ustanoviti »Osrednja zveza neodvisnih avstrijskih obrtnikov« brez razlike narodnosti in mišljenja. Ta zveza bi pospeševala osvobodjenje malega obrtnika izpod kapitalističnega jarma in pomogla istemu do samostojne boljše ekzistence.

Sredi pripravljavnih del za to zvezo pa zasnuje vlada sama »Politično obrtno središče«, katerega namen bode izrabljati obrtnika in strankarske politične namene. V to svrhu se je vlada zjediniła z velekapitalom, ki jej bode v boju proti neoboroženemu malemu obrtniku najboljša zasloba.

Najznačilneje za postopanje vlade je izvolitev treh članov v eksportno komisijo trg. ministerstva, ki niso obrtniki in pa njena izjava, da pri eksportni komisiji obrtniki nimajo nič opraviti, ker da je eksport »za vse kaj drugega«!

Za danes pribijemo le to dejstvo, o stvari pa bomo še govorili.

Iz tega vladinega koraka je zopet razvidno da ona rabi obrtnika le, da jej plačuje davke in da bi jej bil za politično orodje!

Rokodelske zbornice ali vseslovanska obrtna organizacija.

(Resen migljej našim obmejnim obrtnikom.)

Nedavno je neki nemški list na Češkem nasvetoval takozvane »rokodelske zbornice« v katerih naj bi rokodelci sami odločevali o svojih težnjah, dočim se njihove zadeve dozdej pokladajo na mizo trgovsko obrtne zbornice skupno z onimi veletrgovčev in veleindustrijalcev.

Ta nasvet, ki je izviral edino iz želje za popolno osvoboditev rokodelca iz rok kapitala, pa nekemu drugemu nemškemu listu ni bil po volji, kateri je stvar gledal skozi — politična očala. — Ta list je to zadevo tako-le definiral. Ako bi se ustanovile samostojne rokodel. zbornice, bi v njih podlegli Nemci, ker bi bili v manjšini nasproti drugorodnim obrtnikom, dočim zdaj, v mešanih deželah, vedno prevladujejo Nemci, kateri imajo kot veleindustrijalci in trgovci večino nad drugorodci v trg. obrtnih zbornicah.

Tu se zopet vidi, kako daleč zavaja Nemce politična strast, s katero niti obrtniškega stanu ne morejo pustiti pri miru!

Ta velenemški »obrti list« pravi nadalje: »V mešanih deželah se število nemških obrtnikov od dne do dne krči, ker se Nemci družijo pod streho kapitala, a število slovanskih malih obrtnikov se od dne do dne množi. Ako bi se ustanovile samostojne rokodelske zbornice, bi v njih zavladali Slovani in nemškemu obrtniku bi se slabo godilo.«

Tu se pa temeljito moti velenemški list, ker meri čevlje drugim po svoji ultranemški nogi!

Slovenci n. pr. na Štajerskem in Koroškem smo prepošteni da bi Nemce pritiskali na steno v samo-

stojnih rokodelskih zbornicah, kakor bi to storili oni in kakor to delajo že zdaj! Še nedavno t. j. na shodu obrtnikov v Ljubljani, je obrtnik Rebek iz Celja tožil o preziranju slovenskega obrtnika na Štajerskem, kjer imajo Nemci nadvlado in store za nemškega obrtnika vse, Slovence pa niti poznati nočejo.

Kaj torej preostaja slovenskim obrtnikom Štajerske in Koroške da si izboljšajo svoj gromni položaj? Rokodelskih zbornic še v doglednem času ne bo, ker jih bodo prepričali Nemci iz političnih ozirov. Druzega zavetja pa obmejni slovenski obrtniki tudi nimajo. — Edino kar bi jim kazalo je, da bi se na kak način pridružili organizaciji slovenskih obrtnikov v osrednji Sloveniji t. j. na Kranjskem. A tu je zopet križ! Na Kranjskem je vse strankarsko razcepljeno! In ta razcepljenost ima v sebi približno iste posledice, kakor jih imajo nemški obrtni zastopi v svojkovno mešanih deželah. Ena stranka skrbi za jezikovno mešanih deželah. Ena stranka skrbi za svoje pristaše in prezira druge ali jim celo skuša škodovati!

Edina pomoč je torej mogoča edino le v krepki vseslovanski obrtni organizaciji!

Te organizacije naj se oprimejo vsi slovenski po svobodi in neodvisnosti hrepeneči obrtniki!

Ker pa slovenski obrtniki take organizacije v zakoniti obliki še nimamo, in je še dolgo imeli ne bomo, moramo se čimprej organizirati samostojno med seboj.

List »Triglav« je storil pogumen korak in dal inicijativo za vseslovansko obrtno združenje.

Naš list je stopil v zvezo z merodajnimi činitelji »nepolitične obrtne centrale« na Dunaju, katere namen je skrbeti za blagor vseh avstrijskih obrtnikov brez razlike narodnosti. Takoj ko stopi ta nepolitična obrtna centrala v akcijo, bo tudi mali obrtnik zastopan v — osrednjem parlamentu na Dunaju.

Neodvisne slovenske obrtnike, izlasti one v obmejnih pokrajinah pozivljemo torej, da se nemudoma pridružijo »Triglavu«, naznanijo uredništvu svoj naslov in razložijo svoje težnje.

Ko bomo zbrani pod neodvisno streho »Triglava«, prične se resno ekonomično delo brez organizacijskih špon, brez neprijetnih organizacijskih stroškov, svobodno, samostojno, kakor je edino vredno ponosnega slovenskega obrtnika!

Proti ustanovitvi obrtnih kreditnih združenj.

C. kr. trg. ministerstvo je nameravalo po nekaterih krajih ustanoviti takozvane »obrtne kreditne združenja«. Proti tej nameri pa se je upro več interesovanih krogov z navedbo vzrokov. Ako vlada resno namerava priti na pomoč obrtniku, mora ubrati druga pota. Kreditne združenja so predrage in za mnoge obrtnike brez smisla. V njih kakor sploh v denarnih zavodih vladalo bi načelo garancije. Koliko obrtnikov pa je ki bi podali zadostno garancijo ali da bi bili sposobni dobiti poroka v drugi osebi? In potem razmerno drago obrestovanje! Vlada naj ustanovi rajše zakon, po katerem bo obrtnik v prvi vrsti zavarovan za svoje terjatve pri naročnikih in proti navadi istih, plačevati svoje račune v predolgih obrokih.

Zidarska obrt.

»Mojstreske šole za zidarje« je delavsko ministerstvo razpustilo in mesto njih ustanovilo »državne rokodelske šole za zidarje«. Te šole so ustanovljene z namenom da se zidarski pomočniki v njih docela izurijo v svoji stroki in tudi vsposobijo za mojstersko preizkušnjo. Te šole obstoje iz enega pripravljavnega tečaja in dveh strokovnih tečajev ki trajata po 5 mesecev (od 15. oktobra do 15. sušca). Za vsprejem v te šole je treba dovršiti 17. leto starosti in postavno učno dobo pri kakem mojstru. Ob enem treba imeti spričevalo o dovršenem 3. razredu kakke splošno obrtne ali pa o 2. razredu stavbinsko obrtne nadaljevalne šole. Kdor je to nadaljevalno šolo dovršil že prejšnja leta, mora pri vstopu v rokodelsko stavb. šolo podvreči se izkušnji. Kdor nadaljevalne šole ni dovršil, mora pričeti s prvim pripravljavnim tečajem.

Pletarska obrt.

Da pletarstvo ni več ona zaničevana obrt za kakoršno se jo še vedno smatra med nevednimi ljudmi, je najboljši dokaz velikanski eksport finih pletarskih izdelkov iz ene države v drugo in veliko vpraševanje po dobrih in lepih izdelkih. Fine pletarske izdelke producira dandanes v prvi vrsti Nemčija, dočim razpolaga avstrijski trg le z nižje, k večjem srednje vrste proizvodi. Temu je krivo ker v Avstriji ni tekmovalcev na tej obrti in je vse prepuščeno le takozvanim »pletarskim šolam«, na katerih »učitelji« pač vlečejo dobre državne plače, a ob svoji nad vse skromni »strokovni zmožnosti« nikakor ne pospešujejo strokovnega napredka, ker ne čutijo za to potrebe. Pletarstvo v Avstriji mora absolvirati pač še druge »šole« nego so državne, ako hoče tekmoovati z nemškimi! Kako čislani so nemški pletarski izdelki, izpričuje njih izvoz. Jedna sama nemška provincija je izvozila že tekoče leto v Severno

Cenjenim naročnikom in somišljenikom!

Z današnjo, 2. številko pričenjamo redno izdajanje »Triglava«, katero razpošljemo na vse strani slovenske domovine. S to številko pa ne pričenjaj le redno izhajanje, marveč tudi redno naročevanje našega lista! Kdor torej 2. številko prejme, naj list tudi naroči! Uverjeni smo, da ni Slovence, ki zna čitati in zamore pristraniti 6 kron na leto, ki ne bi naročil »Triglava«, kajti vsakdo, ki se le peča z življenjem, bode potreboval »Triglava«. Zaradi tega si dovoljujemo opozoriti slavno občinstvo, da že ob prejemu 2. številke blagovoli list naročiti ter uposlati naročnino, ker 3. številko doposlali bodemo le naročnikom, za katerega bomo smatrali vsakogar, ki 2. številke ni vrnil.

K sklepu še nekaj važnega!

Od raznih strani se je omenilo, da je »Triglav« — 6 kron na leto — predrag. Nasproti temu moramo opozoriti na dejstvo, da list nikakor ni predrag, marveč zelo po ceni. Pomisliti je treba, da je list ustanovljen z namenom, vsestranski gospodarski koristiti. Čim dalje ko bode list izhajal, več koristnega gradiva bode prinašal — gradiva, ki stotero povrne naročniku onih letnih 6 kron. Že udobnost, ki jo nudi »Triglav« naročnikom z brezplačno insercijo, odvaga deloma naročnino; nedoglednih udobnosti pa še sledi v teku časa na polju naše na široko zasnovane gospodarske organizacije.

Upravništvo »Triglava«.

Kdor se želi na lahko umeven način poučiti o vseh točkah vede in modernega napredka, oni naj si naroči »Triglav« in čita naše znanstvene in vzgojne razprave!

Ameriko za 480.000 dolarjev finih pletarskih izdelkov. In vendar se nahaja v Ameriki že pletarskih tovarn, ki v marsičem nadkrijujejo evropski fabrikat. V Čikagi je tovarna Heywood Brothers and Waskefield Company, ki ima svoja velikanska tržišča v prvih mestih Amerike. Kdor bode hotel konkurirati s takimi tvrdkami, moral bode razpolagati z nadpolovičarskim znanjem. Polovičarstvo je tudi o pletarski obrti že močno prišlo — iz mode.

Modistovska obrt.

Trgovinskemu ministerstvu je v zadnjem času došlo polno pritožb proti nekaterim oblastim, katere dovoljujejo preveč svobode obrtne neizkušeni »modistinjam«. Vsled teh neštevilnih pritožb je bilo trg. ministerstvo prisiljeno izdati na podlagi § 14. obrtnega reda ukaz da smejo kot modistovke izvrševati to obrt le one ženske, ki so se obrti tudi dejansko izučile.

Kakor znano, se modistovska obrt danes jako dobro izplačuje in se jej posveča obilo zastopnic lepega spola. Vendar je med velikim številom »poklicanic« le malo število »izvoljenih« t. j. takih ki imajo strokovno izobrazbo in ki ne delajo strokovno izvežbanim neopravičene konkurence. One pač ne pospešujejo posebno kredita interesantne modistovske obrti. Da se za bodočo to prepriči, poskrbelo je zdaj trg. ministerstvo s svojim razglasom.

Trgovinske pogodbe z balkanskimi državami.

Trg. pogodbi s Srbijo je sledila tudi trg. pogodba z Rumunijo, ki je stopila v veljavo s 1. okt. t. l. Po novi pogodbi s Srbijo je dovoljeno prevažanje zaklane živine iz Srbije čez avstrijsko ozemlje in Nemčijo in Švico. Množina zaklane živine, ki se sme uvažati iz Srbije v našo državo, znašati sme letno 20.000 govede in 50.000 prašičev. Po dognani pogodbi s Srbijo se je pričakovalo da se takoj zamore skleniti tudi pogodba s Črno goro. Vendar je Črna gora stavila take pogoje, da jih naša država ne more izpolniti ne da bi škodovala interesom svojih državljanov. Kedaj vsled teh neprilik pride do trg. pogodbe s Črno goro, se ne ve.

Nekaj za lesne trgovce.

Sledeče poročilo bi utegnilo jako zanimati naše lesne trgovce, zaradi tega se nam zdi važno, jim isto podati v celoti.

Kanada je postala nevaren konkurent evropski lesni trgovini! Ko se je začelo izvažati iz Bosne in Hercegovine velike množine lesa, so naši trgovci tarnali o padanju lesne kupčije.

In vendar kaj sta Bosna in Hercegovina proti Kanadi! Ko se dogradi Panamski kanal in bo odprta po istem pot iz Kolumbije v Evropo, preplaval bode ves evropski trg kanadski lesni eksport. Že je pričelo orjaško delo za izkoriščanje velikanskih kanadskih gozdov. Da si približno ocenimo velikanski obseg kanadskih gozdov, je treba vedeti, da meri kanadski gozdni kompleks nad 182 milijonov oralov. Vendar ni bilo doslej niti približno mogoče izmeriti lesnega bogastva deloma še nepristopnih gozdov. V posameznih delih teh gozdov vlada življenje o kakoršnjem nimamo pojma mi Evropanci. Čez noč zrastejo iz tal cele vasi, ki se nagloma spremenijo v mesta kot živahna lesna trgovska središča. Na tisoče kilometrov dolge železnice vodijo v notranje gozdov in izvažajo les na razna morskala obrežja, od koder se prevažava v Afriko, Avstralijo in južno Ameriko. Na stotine milijonarskih družb ustanovljajo parne žage, tovarne za papirnato snov in razne lesne industrije. Vsaki dan se izvozi lesa nad 2 milijona čevljev. Danes ostaja kanadska lesna akcija še omejena na prekomorske dežele, po otvoritvi panamskega prekopa in ko Rusija in Skandinavija ne bosta več zamogle dovolj producirati, preskrbeljeval bode kanadski eksport z lesom ostalo Evropo. In to je še vprašanje časa.

Eksport.

Naše eksportne razmere in avstrijski konzulati.

Slovenci se tudi pomalo pripravljamo za udeležbo na eksportni trgovini. Dosedaj smo menda še prav malo eksportirali svojega blaga v inozemstvo. Predno pa se to zgodi, treba da natanko poznamo razmere na inozemskih trgih. Štvar ni tako lahka kakor se morda na prvi pogled vidi.

V prvič je pomisliti, da je inozemski trg zabarikadiran po tujcih, ki so neprijazni ne le Slovanom marveč tudi Avstriji sploh. Trgovina v inozemstvu je skoro izključno v nemških in angleških rokah. Nemčija in Anglija tekmujeta v tem da zagospodujeta na sve-

tovnem trgu. In v tem tiči politika. Francija in Italija stojita še le na tretjem in četrtem mestu in nimata one moči in besede kakor treba. Kamorkoli pogledamo po tujem bodisi v Azijo, Afriko, Avstralijo, Indijo itd., povsodi mrgoli nemških in angleških veletržcev vseh kupčijskih vrst. In da ti veletržci skrbje v prvi vrsti za svoje rojake v domovini, je ob sebi umevno. Slovan pa tu ne prodere nikjer.

Varovati kupčijske interese avstrijskih državljanov v inozemstvu bi bila kajpada dolžnost avstrijskih tamošnjih konzulatov. Toda kako se vedejo avstrijski konzuli v stvareh avstrijskih državljanov, nam kažejo žalostne izkušnje, katerih je brez števila. Avstrijski konzuli v inozemstvu so po večini nemške narodnosti in usenemskega mišljenja, — tirajo torej vsenemško politiko že v tem da prezirajo koristi avstrijskih državljanov v inozemstvu in simpatizirajo z Vsenemci in njihovimi inozemskimi načrti. Da se odpre tudi nam Slovincem svetovni trg, poskrbeti moramo za izboljšanje razmer pri avstr. konzulatih in za svoje ali vsaj nam prijazne odjemalce našega blaga. Dokler ta zadeva ni v redu, ne moremo misliti na uspešno eksportno trgovino. Razun tega pa je treba poznati posebnih potov, ki vodijo do srečnega trg. prometa v inozemstvu; treba je imeti prijateljskih stikov z raznimi uplivnimi osebami ondi, a tudi v tem slučaju je biti previden, da ne bo škode.

Pripomniti pa moramo, da je naša prva dolžnost okupirati slovanske trge, potem še le misliti na mednarodni eksport.

»Triglav« je v prijetnem položaju, da nam je znanih več zasebnih potov ki obetajo gotov uspeh onim našim proizvajalcem ki imajo za eksport sposobnih izdelkov. Kdor želi stopiti v eksportne zveze, mu rade volje gremo na roko, ako nam razloži svoje želje.

Eksport po češkem vzorcu.

Na Češkem, kjer se v vseh obrtnih strokah največ eksportira v inozemstvo, najbolj uspeva eksportno proizvajanje. In kar je na Češkem izkušeno dejstvo, se brez skrbi uvede tudi pri nas.

Štvar je jako jednostavna in brez rizika in upravnih stroškov, brez nadležnih članarin, revizij in — polomov. Ondi je strokovnjak eksporter, ki razpolaga z gotovo svoto prometnega kapitala in vso potrebno trgovsko izkušnostjo. Okoli njega je združenih večje ali manjše število obrtnikov, ki na svojih domovih delajo za eksport. Ti obrtniki sklenejo z eksporterjem nekako pogodbo za vse slučaje. Obrtnik svoje po vseh strokovnih pravilih izvršene proizvode izroči eksporterju, kateri mu jih tudi takoj plača. Štvar eksporterja je, da proizvode spravi v denar. Svoje odjemalce si je eksporter že preskrbel pred sklepanjem pogodbe z obrtniki. Te vrste eksportni promet je najzanesljivejši in donša eksporterju in obrtnikom lepe dobičke. — V Gabloncu na Češkem, kjer je eksportna organizacija *pararjev*, katera zaradi svoje solidnosti slovi po celem svetu, so vsi obrtniki od kraja že obogateli. Ondi proizvedejo na leto za 2—3 milijone kron, a material jih v navadnih slučajih ne stane niti en milijon. Po češkem vzorcu svetujemo tudi našim obrtnikom da se eksportno organizirajo. V ta namen jih pozivljamo da stopijo s »Triglavom« v ožjo zvezo, ki jim bode dal vsa potrebna navodila ter jim omogočil vspeh.

Nabavimo za eksport poštenega domačega blaga.

Ker se moramo Slovenci resno pripraviti za eksportno delo, treba marsikaj zarana uvaževati kar nam pripomore do velikih gmotnih uspehov. Prvo kar moramo uvaževati, je poštenje.

Nemci, ki so pred vsemi evropskimi narodi začeli eksportirati in so do danes razposlali že za tisoče milijonov industrijskih izdelkov, — so se malo držali načela poštenja in značajnosti. Šlo jim je dobro, dokler so bili takorekoč sami na svetovnem trgu z Anglijo. Ko pa so se gospodarsko probudili tudi drugi narodi, ki pa so začeli postopati pošteno, začeli so Nemci nazadovati. In danes je prišlo že tako daleč, da se Nemcem v inozemstvu ne zaupa več in so izgubili skoro do cela kredit.

To dejstvo naj bo nam začetnikom v resno svarilo! Nabavimo si za eksport poštenega blaga in stopimo z njim med svet! S tem si naenkrat zagotovimo kredit. In še nekaj. Skrbimo da se bodo inozemski odjemalci vedno zamogli zanesti na to da naše pošteno blago ne poide in da bodo naše inozemske zaloge vedno preskrbljene z našimi poštenimi izdelki. Le na ta način razorožimo tujo konkurenco

z njenim zanikernim blagom. Skrbimo za svoje dobro ime!

Ako hočemo Slovenci množiti narodno gospodarstvo, moramo začeti eksportirati! To bodi alfa in omega našega gospodarskega dela!

Zakaj smo Slovenci »reven narod«? Ker čepimo s svojo zmožnostjo doma za pečjo, ker nečemo svojih prirojenih zmožnosti izuriti strokovno in ta zaklad izkoristiti v največjem obsegu!

Zatojaj: združimo se, proizvajajmo, eksportirajmo! Še je čas, toda skrajni!

Javni promet.

Avstrijske železnice in njih promet v l. 1908.

Ravnokar na svitlo dana statistika o avstrijskih železnicah prinaša jako interesantne podatke, iz katerih povzemamo sledeče:

a) *Promet*: Na vseh glavnih in lokalnih progah se je v rečenem letu vozilo 228 milijonov oseb, t. j. na vsak prometni kilometer 10.401 oseba. Naraščaja je 20% napram preteklemu letu. Blaga se je razvozilo 145 milijonov ton, t. j. na prometni kilometer 7080 ton in se je prevozilo 14.955 milijonov tonskih kilometrov. Vsi prometni dohodki so znašali okroglo 878 milijonov kron (40.011 na kilometer) od katerih odpade na drž. železnice 532 milijonov in na lokalne železnice 346 milijonov. Prometni izdatki pa so znašali 689 milijonov kron. Dohodkov je bilo napram letu 1907 355% stroškov pa 1150% torej trikrat več.

Čistega prihodka so imele železnice K 209 milijonov (državne 108, pravatne 101 milj. K.) Nesreč na železnicah 3058, od teh je ponesrečilo 493 potujočih, 11 mrtvih. Uslužbenec je bilo 121.256, dninarjev je bilo 153.731. Stroški za uslužbence so znašali 35677 milj. kron od katerih je na stalne uslužbence odpadlo 23822 milj. kron.

b) *Ustanovnega kapitala* se je porabilo 5262 milijonov kron (224 milj. je vže amortizovanih). Ta kapital se je porabil sledeče: nakupni stroški za nove železnice 755, državni dolg 686, prioritete 2204, kapitalizovana renta 864, ostalo 753 milj. kron. Lokomotiv se je rabilo 6697, 133 motorskih, 13.609 osebnih in 139.468 tovornih voz. Stroški za nabavo voz itd. znašali so 11561 milj. kron, za vzdrževanje istih pa se je porabilo 715 milj. kron.

c) *Dolgost železnic*. Skupna dolgost državnih in lokalnih (podržavljenih) železnic je znašala 21.921 km, od tega je 12.767 državnih. V državni upravi je bilo 25.279 km. Dvo in večtirnih prog je bilo 3383 km od vse dolgosti je 94.45% normalnotirnih. 121 km je bilo električno vprabljenih prog. Stroškov vzdrževanja in poprave so znašali 78.4 milj. kron.

Svetovno trgovinsko brodoge.

Brodoge celega sveta drži danes okroglo 42 milj. ton. Tonska mera vseh ladij je znašala l. 1886 21.500.000 t., 1900: 29.000.000 t., 1910: 42 milj. t. Na posamezne države spada parnikov in sicer: na Anglijo 18, Nemčijo 4, Ameriko 1,6, Francijo 1,4 milj. ton, na Avstro-Ogersko 778.000 ton.

Financijalne vesti.

Centralna posojilnica slovenska, reg. zadr. z neomej. zav. (Krško).

Okrožnica.

Okoliščine so napolile »Centralno posojilnico slovensko« v Krškem, ki je najstarejša zadruga zveza na Slovenskem in v Avstriji edina zadruga zveza z neomejeno zavezo, da si dovoljuje s to okrožnico slovenskim posojilnicam in drugim zadrugam pojasniti stališče, katero ona že veliko let zastopa in na katero naj bi se tudi njene male in velike sestre po Slovenskem postavile. Če tudi se namreč slovensko zadrugištvu, osobito posojilništvu vobče lepo razvijajo, je vendar opaziti sem ter tja, da se vtihotapljajo v našo zadrugo organizacijo velike napake. Naj nekatere naštejemo: Ker smo nasprotniki vsake slovenske strankarske politike, s katero se Slovenci žalibog sami uničujemo, — zato smo tudi nasprotniki, ako osnutej v majhnem ozir. tudi v velikem kraju vsaka politična stranka svoj posojilnico. Taki zavodi običajno nimajo v sebi življenske moči, pospešujejo le strankarsko politično in osebno sovraštvo in bodo životarili le toliko časa, dokler jim ne bodo odtegnile zadrugne zveze, katerim pripadajo in katere so jih ustanovile — velikokrat iz politične nagajivosti — v preobilni meri naklonjene denarne zaloge.

Napaka je, ako se ustanovi tudi ena sama zadruga v premajhnem kraju in ako se jej odmeri le

preveč majhen delokrog, kar se je zgodilo tudi že na Slovenskem po nekod. Enako je škodljivo, ako se vodstvo zadruge izroči nesposobnim, neizobraženim ali nepoštenim rokam. Nasledki takega postopanja so se bili pokazali žalibog že pri mnogih zadrugah, zlasti nedenarnih, ki so morale vzeti žalosten konec — s pomočjo sodišč.

Največjo napako so storili Slovenci na zadrugnem polju s tem, da so se politične stranke z zadrugištvom okrepčale in da se še vedno z zadrugištvom okrepčati trudijo.

Pred 40, 30 in celo pred 20 leti so Slovenci snovali zadruge, osobito posojilnice, edino le z objektivnega, nestransko političnega stališča, t. j. zgolj radi narodno-gospodarske potrebe. Stori se to tisti Slovenci, kateri niso pripadali nobeni politični stranki na Slovenskem, dasi ste obe zdaj veliki politični partiji že takrat obstali. (Vendar se takrat še niste tako sovražili.) Opaziti se je pa že takrat moglo, da konzervativna (tako se je zvala takrat »klerikalna«) stranka ni rada videla, da imajo slovenski nekonzervativci take uspehe na zadrugnem, osobito posojilniškem polju. Da bi se še ona kot politična stranka okrepčala in tudi ona narodno-gospodarski napredek pospešila, poprijela se je z vso vneto zadrugištvu in je imela pri tem velikanske uspehe, katere je le to malo kalilo, da jej je bilo pri njenem preurnem in prestrastnem delu tuintam večkrat kaj spodletelo — na škodo neveščim in zapeljanim ljudem. Kljub temu se je konzervativna slovenska stranka s pomočjo zadrugištvu in drugih faktorjev, katerih nočemo navajati, tako zelo okrepčala, da jej ni moglo škodovati veliko nagajanje napredne »liberalne« stranke, ki je iz političnega kljubovanja veliko let v blato gazila to, kar je prej ona tako toplo in z vspehom priporočevala.

(Dalje prihodnjič.)

Koliko dobi država na osebni dohodnini.

»Izvestje« finančnega ministerstva izkazuje prihodek na dohodarini za l. 1908. in sicer: Svota osebno dohodarino plačujočih znašala je 1.133.030 oseb t. j. 4,5% vsega prebivalstva, k čemur pa je pristevati še posestne cenzite z 2.272.417 duš. Vse dohodarino plačujoče prebivalstvo znaša torej 3.405.447 oseb ali 12,16% vsega avstr. prebivalstva. Kosmati dohodek na dohodarini je znašal 4.288.208.231 reci: štiri milijarde dvesto osemindeset milijonov dve sto osem tisoč in 233 kron. Od teh pa spada na posest 309 milj. 419.5 na stavbe, 1199.5 na samostojna podjetja 1700 milj. na služb. dohodke, 579 milj. na kapital in 80 milj. na druge prihodke. Čisti dohodek je bil 3747,5 milijonov ali K 3308 na osebo. Predpisana dohodarina je znašala 72.2 milj. Kr. t. j. 6,8 milj. Kr. več od l. 1907! Prvo leto t. j. 1898 je znašala ta — davščina 44,6 milj. Kr. in je torej v 11 letih porasla za 27,6 milj. Kr. Službena davščina je znašala 3,2 milj.

Od dohodarine spada 47% na Dolj. Avstrijsko 19,4% na Češko, 4,79% na Moravsko itd. po razmerju prebivalstva. Dunaj sam je plačal 30,4 milijone kron. t. j. 40%. — Brez komentara.

Kmetijstvo.

Zakaj se nam draži življenje.

1. Ker je na svetu preveč denarja,
2. ker je na svetu preveč ljudi,
3. ker hočejo vsi ljudje vsak dan jesti in
4. Ner noče nobeden več biti — kmet!

V teh štirih točkah je zapopadena vsa draginja o kateri se pritožuje ves vesoljni svet.

Po celem svetu se življenje draži, dasi se po celem svetu čedalje več zasluži denarja.

Tej mizeriji bi se hitro dalo odpomoči, samo da bi ljudje — hoteli!

Danes požro vse velike industrije t. j. tovarne in mesta, — požro delavne moči, požro živila. Industrije živila preplačajo, ker jih veliko porabijo in ker imajo dovolj denarja. Enako mesta.

A živil je čedalje manj, ker ni nikogar več ki bi rodovitno zemljo hotel obdelovati, — a iz zemlje pride vse.

Ker sili vse v tovarne, so delavske moči na kmetih tako drage in prepolne zahtev, da kmet ne more več izhajati in ker ga tarejo še vedno višji davki, popušča kmetijo in gre tudi on v tovarno. Delavno ljudstvo noče pomisliti kam mora vse to na zadnje dovesti, ono gre le za hipnim večjim zaslužkom, ki se mu nudi v tovarnah.

Tako je pri nas in tako je tudi po drugih krajih. Ker pa človek ne more živ v zemljo, in mora jesti in ker na tak način naposled zmanjka popolnoma živil, treba bo korenitih sprememb, da ne pride naposled do — hujšega.

Tu bo morala vmes poseči — »jeklena roka« vlade.

1. na ta način, da pusti polje obdelovati po — vojaki v odoščnosti kmetijskih delavcev, ali

2. da prisili delavce ostati na kmetih pod zakonito določenimi pogoji, enako kakor je državna

Oni ki čita te razprave, ta zadobi najširše obzorje celo o stvareh, o katerih mnogi listi trdovratno molče, dasi so take stvari za socijalni razvoj našega časa najdalekosežnejšega pomena!

oblast nekdanj prisilila ljudi k dolgoletni vojaški službi, ali pa

3. Da izvede zakonitim potom delavsko vprašanje.

Zadeva je tako pereča, da se kar čudimo da jo prezirajo naši ljudski zastopniki, ker bi morali že davno o njej sklepati na zakonodajnem mestu!

Koliko je na svetu klavne živine.

Argentinska vlada je objavila stanje klavne živine v najvažnejših državah sveta in je izkazala sledeče številke:

	Prebival.	govodine	ovac	mesa	na osebo
	milij.	milij.	milij.	milij. ton.	kg. mesa.
Severna Amerika	88	72	53	23	263
Argentiniya	7	30	68	11	1624
Avstralija	5	8	74	5	957
Avstro-Ogerska	47	17	14	6	120
Nemčija	65	19	8	6	93
Francoska	38	14	18	5	125
Italija	32	5	7	2	53
Rusija in Sibirija	132	48	83	17	127
Anglija	41	12	30	4	108

V prekomorskih deželah sta glede živinoreje na prvem mestu Sev. Amerika in Argentiniya. V Evropi pa stoji z največjim številom v ospredju Rusija. V razmerju s številom prebivalstva pa je najbogatejša Argentiniya, kjer pride na človeka 1624 kilogramov mesa na leto, potem je Avstralija z 957 kg ovčjega mesa na osebo.

Prirodnoznanstvo.

Jedro naše zemlje — iz stekla.

Vsestransko iznenadilo bode poročilo, da se pod našo trdo zemsko skorjo nahaja kot »jedro« naše zemlje orjaška — goreča steklena kroglica. To so dognala dolgoletna preiskovanja in še le v zadnjem času so strokovnjaki stopili v javnost z odločno trditvijo da je neposredno za strjeno skorjo našega planeta plast iz samega stekla.

Za resničnost navedene trditve govore sledeča dejstva.

Skorja naše zemlje v primeri z njenim jedrom in obsegom dosedaj ni še debelejša nego tenka plast papirja na največjem globusu. Ta skorja je na mnogih krajih zemskega površja vsled vulkanizmov tako izvita in stoječa tako navpično, da so najnižje plasti, katere se v globocini dotikajo že ognjenotekočega jedra, stopile na površje. Vsled tega se na teh krajih dogaja da stopa človeška noga, gredoč po zemlji, na najglobokejše vulkanske plasti in jih je mogoče študirati v svoji naravni sestavi.

Te plasti nazivlje veda kot *ognjeno pirofero ali telurični magma*.

In te najglobokejše plasti so se pojavile kot pravo steklo. Seveda ne kot čisto prozorno steklo marveč kot črna in neprozorna steklena masa in to vsled velikega odstotka železa ki ga ta masa vsebuje.

Kjerkoli se je ta magma zamogel direktno opazovati, povsodi se je pojavila njegova masa kot — črno steklo. Kako globoko segajo v jedro zemlje te steklene plasti, ni znano, gotovo pa je njihova debelost ogromna.

Značilna za to podzemsko stekleno plast je njena silno visoka temperatura. Lava iz teh plasti ki iz ognjenikov prodere na površje zemlje, nosi še dolgo po izbruhu 600°—800° vročine. In ako se te lave strjene hoče zopet raztopiti, rabi se v to celo 1200° vročine. Na svojem izvoru v jedru zemlje pa je temperatura te steklene mase še gotovo neizmerno višja.

V kemičnem oziru je ta magma sestavljen iz tako mnogovrstnih spojin, da jih dosedaj ni bilo niti mogoče natančneje določiti. Toliko pa je gotovo da so v tej masi zastopane v bogati meri *ogljeno-ovodikaste snovi*, katere še le na površju zemlje izgorijo v vodo in *ogljeno-kislino*. Poleg ogljeno-ovodikastih snovi so v magmi v veliki meri zastopani *kloridi* kot spremljevalci *rudnin* ki z vulkanskimi izbruhi padejo na zemljo.

Za strokovnjake je bistvo teh podzemskih plastij smoter zanimivih znanstvenih preiskav, — za nas je interesantno le to da je notranja obla naše zemlje v svojem glavnem delu iz — stekla.

Terra puzzolana ali vulkanski cement.

Našemu portlandskemu cementu je navstal nevaren konkurent v takozvanem *ognjeniškem cementu*. Ta cement ali *vulkanična zemlja* se nahaja povsodi ob ognjenikih v velikanskih množinah. V zadnjem času je začel ta cement močno nadomeščati portlandski cement, ker je boljši in cenejši od portlandskega. Velika dela pri novem pristanišču v Trstu so iz tega cementa. Suedeški in panamski prekop je iz ognjeniškega cementa, enako tudi vse polno modernih obvodnih stavb v Atenah in ob Pireju. Največje zaloge so na otoku Santorin na Grškem. Terra puzzolana ni drugo nego *razpadli vulkanski izmetki* ki leže kot cela hribovja na podnožjih ognjenikov. Za uporabo tega cementa treba edinole da se mu pri-

meša potrebna množina vode, k večjemu vgašenega apna in je najboljši stavbinski material mesto apna in cementa.

Zdravilstvo.

Svetovna razstava za higijeno.

Prihodnje leto 1911, se bode vršila v Draždanih prva svetovna razstava za zdravilstvo. Nad 7000 $\square$ m obsegajoči park sredi mesta vporabil se bode za prireditev te nad vse zanimive in koristne svetovne razstave. Vse kulturne države so že priglasile svojo udeležbo. Glavna palača, v kateri bodo razstavljeni kirurški oddelki, je sama stala nad 2,000.000 mark.

Največ prostora na razstavi bo zavzemala *medicinska industrija*. Danes bi lahko našli na tisoče industrijskih izdelkov posvečenih zdravilstvu. Malo ne vsa najnovejša razkritja v zdravniški vedi monopolizirala je industrija, ki kuje iz njih milijone. Danes je lekarnarju menda le v najredkejših slučajih treba beliti si glavo s sestavljanjem medikamentov po receptih, — to delo prihranjujejo farmacevtu legijon preparatov, sestavljenih po navodilih *zdravnikov-špekulantov*. Lekarne, razprodajajoče te preparate proti visokemu rabatu — zaračunenem kajpada *bolnemu občinstvu!* — so zadobile vsled tega vže nekaj značaj — drogerij. Enako, lekarnarju prihranjuje medicinska industrija tudi novodobnemu zdravniku mnogo truda s sestavljanjem receptov, kajti preparat nadomešča čestokrat zdravniško prakso in efekt ostane isti, dočim je odgovornost zdravnikova veliko izgubila na svojem nevarnem značaju. Zdravnik, — lekarnar in medicinski industrijalec, to je trifolij, na čegar dlani gori luč življenja današnjega človeštva...

Na svetovni zdravilski razstavi v Draždanih bodo nadalje razstavljeni vsakovrstni drugi zdravilni pripomočki, med katerimi zavzema *telovadba* prvo mesto. Obiskovalec razstave bo v prijetnem položaju da proučuje napredek v zdravilstvu v vseh orjaških dimenzijah.

Ne baš malo pozornost je obrnil odbor razstave na takozvana »Domača zdravila«, uvažujoč veliki pomen *hišne zdravilne pomoči*. V slučajih, ko je izkušeni zdravnik daleč od bolnika ali bodisi da se zdravniško pomoč iščoča stranka na zdravnikova nikakor *zaneseti* ne more, je »*domača lekarna*«, združena s praktično in strokovno vporabo iste, neprecenljive vrednosti. V to svrhu bodo na razstavi izložene poučne brošure o domačem zdravilstvu.

Ker bode svetovna razstava za higijeno v Draždanih *mednarodna*, splošno človekoljubna naprava, pričakovati je da se je tudi Slovenci udeležimo in črpamo iz ogromnega ondi razstavljenega materiala mnogo dobrega za se.

Sadje — univerzalno zdravilo.

Kako malo važnosti se poklada na sadje kot splošno zdravilno sredstvo, vidimo izlasti zdaj v jeseni ko se navadno dela s sadjem kakor z repo in korenjem. Ako bi ljudje spoznavali veliko vrednost sadja za svoje zdravje, negovali in spravljali bi ta božji dar z največjim spoštovanjem in skrbjo.

Čujmo kaj piše sloveči zdravnik *Dr. Lucian* o zdravilni vrednosti sadja! On pravi mej drugim: »Abnormalnosti v konštrukciji človeškega telesa, katere izvirajo iz raznih boleznih, se malokrat dajo odpraviti z lekarniškimimi sredstvi, pač pa s pravilnim vporabljenjem sadnega soka kot zdravila.

Sadno zdravilstvo zavladalo bode v doglednem času nad vsemi drugimi zdravili in nadomestilo ali vsaj izpopolnilo bode lekarno na sedanjih zdravilnih zistemih.

Da se prepričamo o vseh sadnega zdravilstva nasproti druge vrste zdravilstvu, navesti hočemo nekaj številke.

Bolnikov je ozdravilo:

	Kneipp.	Ovitki.	Parne kop.	Soc. mir.	Sadje.
Jetika	63%	56%	48%	98%	100%
Spolne	76%	75%	72%	96%	100%
Želodč.	68%	79%	76%	97%	100%
Srčne	54%	45%	5%	100%	100%
Živčne	77%	88%	12%	100%	100%

V naslednjem bodi govora o vporabi sadja kot zdravilo in njega čudovitem blagodejnem vplivu na človeški duh in telesni organizem.

Vzgojeslovje.

Javna vzgoja in kaznilnice.

Spisal dr. Janko Perin.

Javna vzgoja je tako važen faktor, da se mu ne more odtegniti noben zaveden narod.

In vendar se povprečno baš za javno vzgojo tako malo stori da je državna in avtonomna oblast še vedno v neprijetnem položaju posegati v posle javne vzgoje, kar seveda ni v čast človeški družbi:

To poseganje državne oblasti v posle javne vzgoje se izraža tuintam na tako markanten način, da je vredno o tem govoriti. In baš kar se peča juridična javnost Severne Amerike z nekimi slučajem o katerem bi se dalo pisati — knjige.

Zadeva je na kratko ta-le: Na nekem kaznilniškem zavodu, na katerem je uveden znani »*Elmira-zistem*«*) je imel biti odpuščen član človeške družbe, ki je bil zaradi težkega hudodelstva obsojen na petnajst let ječe.

Po prestani kazni nagovori obsojenec kaznilniškega ravnatelja sledeče:

»Ko sem vstopil v Vaš zavod, bil sem zavržen človek in sram me je bilo mojega odličnega pokoljenja. *A družba me je pokvarila*. Tak sem vstopil pri Vas. A Vaš zavod je izvršil na meni čuda vzgoje in danes še le sem to kar bi morala storiti iz mene javna vzgoja zunan Vaših vrat — namreč koristen član človeške družbe. Ker pa se bojim da me izkvarjeni svet tam zunaj zopet potegne v brezno nesreče, želim ostati pri Vas vse živé dni in se ne več vrniti v svobodo, slabšo nego je Vaša kaznilnica ki zares ni kaznilnica, marveč prava šola življenja.

Ta slučaj je zbudil pozornost najširših krogov Severne Amerike ki se pečajo z javno vzgojo in je rodil celo vrsto refleksij po časopisih.

Tako n. pr. poroča Artur Buttler: »Obsojamo človeka ki je zagrešil to in ono proto človeški družbi ter ga zapiramo v kletke liki divjo zver, — a bi prej morali obsoditi sebe. To je isto kakor če tepeš otroka mesto da bi ga vzgojil!«

In Jenkinson, preiskovalni sodnik, piše: »Spoznavam da sodnik le v redkih slučajih prav je kaj je storil ko je obsodil koga v ječo.

Henrik Parker: »Najprej gradite šole potem kaznilnice, sicer zidate hiše pri strehi! Kruto in nesmiselno je jemati človeku svobodo in mu napraviti pečat sramote, mesto zatrei v njem sposobnost za kaznilnico!«

Bil je čas da so v Ameriki prišli do tega spoznanja, kajti uprav ameriška justica ni bila dokaj ljudomila. Vendar se da to spoznanje kaznilnic tudi v — Evropo. Tudi pri nas je potreben v tem pogledu popoln preobrat na — kulturne odnose. Tak preobrat bi ne bil v korist le človeški družbi, marveč tudi — državi. Stroški za vzdrževanje kaznilnic in kazenskih sodišč gotovo niso manjši nego bi bili stroški — javne vzgoje. Na vse to pač ne mislijo oni merodajni faktorji ki se ne morejo otrestiti staroveških navad in jim je ljubša krvava tragedija — »bikoborbe« nego šola!

Pa preidimo na smoter javne vzgoje!

Oni slučaj v »Elmira-zavodu« nas pouči da bi morali spremeniti ves družabni aparat, da, vse življenje v tak — »Elmira-zavod«.

Na tem — »zavodu« bi po onem ameriškem vzorcu morali najprej odstraniti vse vzroke zagreševanju, mesto da iste celo množimo, za tim bi razdelili delo vzgoje nekako po »strokah«.

Nalogo bi v prvi vrsti morale prevzeti v to poklicane oblasti.

(Dalje prihodnjaj.)

* »Elmira-zistem« obstoji v tem, da se kaznjenci ne smatrajo kot taki, marveč kot gojenci kakega višje-izobraževalnega zavoda. Na tem zavodu se vzgajajo gojenci v vseh strokah življenjskega poklica ter po vseh pravih družabnih formah. Vsak gojence tega zavoda najde po prestani — vzgoji odprte duri v najboljših hišah v Ameriki.

Socijologija.

Socijalno vprašanje na zemlji.

(Poslal Viktor Ažman.)

Naši pesimisti pravijo: Človek ne živi zato, da bi bil srečen, marveč se trudi noč in dan za to, da ne bi bil srečen. Sreča človeka pokvari, a v nesreči in trpljenju se čisti njegov značaj, njegova vrednost kakor v ognju zlato.

No, mi nismo Schopenhauerjanci, zato trdimo: Človek je stopil na ta lepi planet, da bi na njem našel srečo, živi na njem za srečo in konča tu svojo pot z namenom, da jo nadaljuje v sreči...

Sreča je torej smoter našega obstanka, za srečo se bije ves naš kulturni boj in sreča je bistvo socijalnega vprašanja na zemlji.

Okoli tega bistva se vije vrtnec socijalnega delovanja, namen je isti, le sredstva so različna.

Le eno sredstvo pa je edino pravo, edino v dosegu prave sreče io to sredstvo je: *gotovost* da le ljubezen in pravičnost vlada svet in da je smoter življenja istoveten s srečo, — v tej gotovosti je pravi blagor naš na zemlji.

Ako bi imeli pesimisti pravo, tedaj bi se pač moralo z vsi enerzijo pospešiti zaključek obstanka, v katerem bodi trpljenje in nesreča višek vseh pojmov o življenju, to življenje pravimo, bi se moralo čim prej pomesti s površja zemlje in to lepo obal prepustiti svoji usodi, da jo preraste pragozd, da postane

zopet puščava.

Toda bi li bilo s tem »delo uničenja« dovršeno? Bi li bil smoter onih ki zanikujejo vse lepo in dobro, dosežen? Kako li!

Recimo, da bi bilo življenje nesreče in trpljenja uničeno na zemlji — pa je li s tem uničen obstanek povsodi? Mora-li dejanje in nehanje na enem svetovnem truplu merodajno biti za življenje na bližnjem obljudenem svetu?

Kako aboten je torej nazor pesimistov o negaciji sreče in življenja!

Naš nazor je timveč in naš nazor bo pravi, da je smoter našega obstanka mnogo, mnogo daleko-sežnejši nego je po nazoru pesimistov in da je nas vseh dolžnost, z vsemi naperi delati na odstranitev ovir, ki stoje na poti razvoju in izpopolnjenju našemu kot glavnemu pogoju popolne sreče.

Človeška družba živi natančno v razmerah kakoršne zasluži!

Ako pa zamore in sme iz nje vzkliti ideja, ki dovaja družbo v strahote in bedo krave, vse uničujoče vojne, zakaj pa bi solidarnost interesov ne silila družbe k prepotrebnemu delu, osobito, ako to delo idealizuje ljubezen in skupen vzvišen cilj na zemlji? (Dalje prihodnjaj.)

Astronomični vestnik.

Nekaj o solncih.

a) Kaj so solnca? b) Naše vidno zvezdišče. c) Svila in temna solnca.

Za lajke v zvezdoslovju je naše zvezdišče še vedno — »zaprt obzorje«. Ker pa se treba tudi lajku seznaniti s to vedo, si prizadevajo strokovnjaki v astronomiji da izdajajo kar mogoče poljudno pisana poročila o astronomiji katere čitaj ljudstvo. Naše zvezdišče mora sčasoma postati tako pristopno pojmom slednjega zemljana, da se bo isti čutil domačega ne le na svoji zemlji, marveč tudi — med zvezdami.

Ena najvažnejših točk v zvezdoslovju je ona o solncih. Kaj so torej solnca?

Solnca so glavni sestavni deli vsega zvezdišča. Iz skupne mase, ki je v pravekih valovila v brezdinji praznoti, so se izločila najprej glavna solnčna telesa in se razkropila po vseirski praznoti. Iz teh solnc še le so se izločile zemlje ali planeti, katerih ima vsako solnce različno število. Naše solnce jih ima osem dozdaj znanih. Te zemlje ali planeti pa ne sijejo v svoji svetlobi, marveč v odsevu svojih solnc, tedaj teh zemelj tudi ni mogoče videti na zvezdišču ker so od nas preoddaljene, vidimo le planete našega solnca kot drobne zvezdice, ker so iste prezmerno blizo.

Kaj je torej naše vidno zvezdišče?

Naše vidno zvezdišče so sama prvotna solnca, ki sijejo v svoji svetlobi kakor žari naše solnce. V jasnih nočeh vidimo torej na nebu bliščati, izvzemši planete našega solnca, sama solnčna trupla, njihovih planetov ali zemelj ne vidimo, ker so predaleč in premalo svetla. Kako ogromno število nebeskih trupel se mora torej nahajati na zvezdišču, si je lahko misliti, ako prštejemo vidnim solncem njihove nam nevidne planete in njihove satelite ali lune! — In vendar niti solnc ne vidimo vseh, ker se med njimi nahaja mnogo že ugaslih ali izmrlih solnc, kakoršno bo enkrat tudi naše solnce. Tem izmrlim solncem pravimo temna solnca.

Naj je s temnimi solnci?

V solnčnih zistemih ali osolnčnih, ko so zaporedoma popadali v svoje solnce vsi njegovi planeti, kakor se bode to zgodilo tudi v našem osolnčju, so se izvršile velikanske spremembe. Tako solnce je po vsakem padcu planeta v njegovo truplo zažarelo iznova in gorelo še nekaj milijonov let naprej, nasled pa je moralo ugasniti in je tudi izgudilo vsako ravnotežje. Tako je bežalo po brezdanosti tako dolgo dokler ni prišlo v bližino kakega večjega solnca. ki ga je potegnilo nase in kroži z njim v kolobarju svoje osi. Takih dogodkov je znanih več na zvezdišču. Slučaj ko je veliko goreče solnce potegnilo nase temno ali mrtvo solnce, se je pripetil s solncem ki nosi astronomično ime »Algol«. Goreči »Algol« ima v premerju 1,700.000 km., temni pa 1,300.000 km.

»Algolovo« osolnčje se bliža našemu osolnčju za 4 kilom. v sekundi.

Listnica uredništva.)*

Gosp. A. D. v L. Kakor vidite je bil Vaš sum neopravičen. Mi nismo časnikiški revolver-vitezi, »Triglav« je in ostane častno podjetje! Ako se »pobožna želja« ni vresničila, marveč je list tako »pozno« prišel redno izhajati, krivo je bilo največ to, ker se nam je od raznih strani odločno odsvetovalo, list resnega gradiva izdajati v času ko je največ — muh. Da ste nam zdravi! Širite naš list po možnosti med svojimi prijatelji!

Barvar v K. Vire dobite v kratkem. Najmodernejša barva za tkanine so takozvane Azo-barve v vseh miancah.

Mnogim drugim cenjenim vprašalcem odgovorimo prihodnjic, ker v današnji številki ni več prostora.

*) Pod to rubriko bo prinašal »Triglav« vsakovrstna, vedo in napredek se tičočja pojasnila. Osobito obrtniki nahajali bodo v »listnici« zanesljive podatke za svoj poklic. Nabavili smo si strokovnih pripomočkov in sodrudičkov, kateri nam omogočijo vestno izvrševanje te naloge.

Dva trgovska učenca

Ki sta dovršila vsaj tri razrede kakšne srednje šole, se takoj sprejemata. Priilo imata obiskovati trgovsko-nadaljevalno šolo. — Pomudbe se pošljejo na upravništvo »Triglava« v Radovljico.

Pomen insercije v »Triglavu« za razvoj našega trgovstva in obrtništva.

V uspešni reklami mi Slovenci še nimamo dovolj prakse. Temu se ni čuditi, ker še nismo čutili potrebe raztegniti svoje gospodarsko delovanje čez meje svoje ožje domovine. V tem pogledu pridemo še v doglednem času na vrsto. Slovenci moramo najprej napraviti red v svoji hiši, t. j. naše domače gospodarsko gibanje moramo najprej okrepiti. To pa je mogoče le potom *zdrave reklame*. Obrtnik naš v prvi vrsti se mora najprej seznaniti s slovenskim svetom. Slovenski obrtniki niti v svoji ožji domovini niso do-

volj znani. Nasproti pa tudi našemu obrtniku niso znani oni *slovenski viri*, na katerih bi si zamogel nabaviti za svojo obrt potrebnih *poštenih surovin*. V tem pogledu je pri nas mnogo dela. Temu se mora od pomoči in tudi tu je posegel vmes »Triglav« s tem da omogoči najširjim slovenskim obrtnim in trgovskim krogom *ugodno insercijo*. Vsakemu naročniku »Triglava«, ko pošlje ob enem naročnino, ima pravico do šestkratnega brezplačnega inseriranja. Za vzorec objavljamo danes *nekaj* te vrste inseratov, ki so jako

razvidni in ki potegnejo nase pozornost vsacega čitatelja. *Poglavitno pri oglasih pač je da se jih čita!* List »Triglav« se mora s svojim programom in s svojo vsebino vsakomur prikupiti in se sme nadejati največje razširjenosti. »Triglav« s svojo insercijo postane *najboljši kačipot*, prijatelj in svetovalec za vsakogar. Delodajalci in delojemalci t. j. podjetniki in delavci imajo enako pri oddaji in iskanju služb in dela svoboden *brezplačen šestkratni prostor* ako so ob enem naročniki lista. Nadjamo se, da s tem veliko

pridemoremo k zdravejšemu razvoju našega gospodarskega gibanja in vabimo prizadete kroge na obilo vdeležbo naše insercije. Cenjene obrtnike in trgovce in vse one činitele ki so namenjeni udeležiti se naše *insercijske organizacije*, prosimo, da nam čimprej dokažejo ob enem z naročnino za »Triglav«, opis svojih tvrdk in svoj natančen naslov.

Osobito opozarjamo na našo insercijo denarne in druge gospodarske zavode, ki imajo namen razširiti svoj delokrog.

KRANJ.

Kotzbek Edmund

trgovina s perilom
priporočavsakovrstne v to stroko spadajoče izdelke v najfiniši in najboljši izpeljavi. Cene zelo zmerne

Franc Rode

čevljarški mojster v Kranju št. 118
izvršuje solidno, praktično in po nizkih cenah vse v obutelsko obrt spadajoče izdelke ter se priporoča slavnemu občinstvu za najboljše naročbo.

A. Dolenz

trgovina s špecerijskim blagom na drobno in na debelo.
Vedno sveže, pošteno blago. Uljudna in točna postrežba. Cene zmerne.

RUDOLF RUS

urar v Kranju
priporoča vse v svojo stroko spadajoče predmete po najnižji ceni in najboljši izpeljavi. Sprejema in izvršuje poprave.

Josip Likozar

trgovina specerijskega blaga
Priporoča se posebno občinstvu z dežele. Vse po najnižji ceni.

Peter Kobav

sedlar in tapetnik v Kranju
hiš. št. 170
priporoča slavnemu občinstvu v mestu in na deželi svojo novo odprto veliko delavnico. Postrežba točna, delo nad vse solidno in dobro, cene zelo zmerne.

Ivan Potočnik

čevljar v Kranju, priporoča se slavnemu občinstvu za obila naročila. Delo najsolidnejše, blago čvrsto, cene nizke.

Anton Soklič

pleskar v Kranju
postreže slavnemu občinstvu v mestu in na deželi s točnim izvrševanjem cenjenih naročil. Delo okusno in zanesljivo, cene jako zmerne.

LJUBLJANA.

Leopold Tratnik

pasar in zlatar v Ljubljani, Sv. Petra c. 27.
Najstarejša in najbolj urejena delavnica za cerkveno orodje in posode. Izdeluje tudi najfiniša električna svetila (lustre) za cerkve in privatno uporabo. Vedno velika zaloga, točna postrežba. Cene zmerne. Načrti brezplačno. Prevzema tudi razna popravila. Zaloga svetih podob, kipov in različnega materiala za električno razsvetljavo.

HOZEL TRATNIK

(„Zlata Kaplja“) istotam.
Bližina kolodvora, izborna postrežba, lepe zračne sobe, električna razsvetljava, lepi restauracijski prostori, lep, moderno urejen vrt non plus ultra! Vsako sredo ob ugodnem vremenu koncert.

Fran Štupica

trgovina z železnino.
Največja zaloga solidnih vsakovrstnih v to stroko spadajočih predmetov za najširjo uporabo. Se priporoča slavnemu občinstvu v mestu in z dežele. Cene zmerne, postrežba točna in poštena.

Premrl & Jančar, Ljubljana

Dunajska cesta št. 20.
Opozarjamo na lastno izdelovalnico oljnatih barv, lakov, firnežov in steklarskega kleja. Na drobno in na debelo!

Velika zaloga kemičnih in rudniških barv. Barva za umetnike. Vse potreščine za slikarje in pleskarje. Barve za šolarje. Velika zaloga čopičev za zidarje. Strojno olje za vse vrste strojev. Olje proti prahu. Karbolinje, mavce itd. Skladišče: Dunajska cesta št. 5, prodajalna Dun. cesta 20 nasproti »Figovcu«. Za obila naročila se priporočava.

Miklavc R.

Stritarjeve ul. • Ljubljana • Stritarjeve ul.
priporoča svojo velikansko zalogo modnega blaga. Vedno najnovejše! Cene zmerne! Postrežba točna in zanesljiva!

Čuden Fran, urar

Ljubljana, Prešernove ulice
priporoča svojo krasno zalogo vsakovrstnih ur in vseh v urarsko stroko spadajočih izdelkov po najzmernejših cenah. Sprejema in izvršuje točno in hitro vsa tozadevna naročila in popravila. Ceniki zastoj in poštnine prosto na razpolago.

Najboljša pražena kava

se dobi v higijenično urejeni velepražarni za kavo
F. MENCINGER
v Ljubljani, Sv. Petra cesta. Pražijo se le najboljše in izborne vrste kave po najmodernejšem načinu. Zaloga vedno svežega specerijskega in kolonijalnega blaga. Vinarna, šampanjec, konjak. Delikatose, južno sadje. Glavna trgovina.

ŠEVČIK FRAN - puškar - LJUBLJANA - Židovske ulice 7

prilagoditi na zahtevo zastoj in franko.
s Kruppovimi cevmi za brezdimni smodnik. Priporočam tudi veliko zalogo vseh lovskih potreščin po najnižjih cenah. Naročila in popravila se izvršujejo točno in zanesljivo.

Gričar & Mejač, Ljubljana

Prešernove ulice.
Velikanska zaloga izdelanih oblek za dame, gospode in otroke. Obleke se izvršujejo strogo po naročilu. Slav. občinstvu v mestih in na deželi se priporočata za obila naročila. Cene jako zmerne.

Keše Matija, vrtnar, Ljubljana

Kolodvorske ulice
se priporoča slav. občinstvu v mestu in na deželi za obila naročila. Izdeluje najlepše šopke za svatbe, krste in vence za pogrebe in druge svečanostne prilike. -- Vedno velika izbira vsakovrstnih cvetlic, nakitnih trav in cvetočih ter dišečih grmov. Cene nizke, postrežba točna in hitra.

K. A. KREGAR

LJUBLJANA - SV. PETRA CESTA ŠT. 2
(v hiši „Assicurazioni Generali“, nasproti cerkvi č. oo. frančiškanov)
priporoča p. n. čevljarjem in slav. občinstvu v mestih in na deželi svojo zalogo domačega in inozemskega usnja

podplate najboljših znamk, izgotovljene zgornje dele za vsakovrstne čevlje, kakor iz telečjega in Box-usnja itd. Vsakovrstno platno, kopta, čevljarске potreščine, orodje itd. Vsakovrstna snažila za čevlje, kreme in dr. En poskus in vsak naročnik postane gotovo odjemalec! Cene nizke. Na drobno in na debelo.

GOREC ANA LJUBLJANA

Dunajska cesta št. 6
Zaloga koles.
V zalogi imam najboljše vrste koles. Sprejemam tudi vsa popravila in jih izvršujem točno in zanesljivo. Priporočam se za obila naročila.

MATEJ OBLAK

čevljarški mojster in trgovina s čevlji v Ljubljani (Zvezda).
V zalogi imam dobro in pošteno blago. Vsa naročila se izvršujejo hitro in po najzmernejših cenah.

VIDMAR JOSIP

dežnikar v Ljubljani, Pred škofijo št. 19
priporoča svojo veliko zalogo dežnikov in solčnikov po najnižjih cenah. Popravila se izvršujejo točno in zanesljivo.

Samec Jožef v Ljubljani.

Trgovina s perilom.
Šelenburgove ulice.
Najfiniša izpeljava. Naročila za neveste, krste in drugo se izvršujejo z največjo preciznostjo. Cene zelo zmerne.

HLAVKA A., Ljubljana

Prešernove ulice
priporoča svojo veliko zalogo vsakovrstnih kirurških aparatov in instrumentov ki spadajo v to stroko. Edina trgovina. Točna postrežba.

Schiller Ivana

Modni salon v Ljubljani
Sv. Petra cesta št. 31
priporoča kot biva dolgoletna uslužbenka modnega salona
H. KENDA
lepo in ceno izbere vsakovrstnih damskih, dekliških in otroških klobukov, čepic itd. Popravila točno in ceno. Žalni klobuki vedno v zalogi.

R. KOŠAK

zlatar, Ljubljana, Mestni trg št. 3
priporoča se slavnemu občinstvu v mestu in na deželi za obile naročbe. Poročne in vsakovrstne prstane, zapestnice za dame, verižice, zaponke itd. Postrežba točna in realna. Cene zmerne.

Mikusch L.

Ljubljana Mestni trg 15
priporoča dežnike in solčnike po najnižjih cenah.

PRISTOU FILIP, črkoslikar v Ljubljani,

priporoča se slavnemu občinstvu v mestu in na deželi za cenjena naročila. Izvršuje razne napise za firme, prodajalne, gostilne itd. v najkvalitetnejši izpeljavi, točno, realno in po jako zmernih cenah.

Radovan Martin,

čevljar v Ljubljani, Gradišče št. 11
se priporoča slavnemu občinstvu za obila naročila. Izvršuje vsakovrstna naročila solidno, hitro in po ceni.

RADOVLJICA.

Cengle Andrej

v Radovljici
Pod mestom, v bližini kolodvora
priporoča svojo strokovno urejeno izdelovalnico vsakovrstnih cementnih izdelkov

kakor: vodovodne cevi v vsaki velikosti, cevi za kanale, nagrobne okvirje in spomenike, raznovrstne tlakovne plošče, stopnice izdelane ko naravni kamen, strešna opeka, stavbinski okraski itd. itd. Postrežba točna, hitro in nad vse zanesljivo. Cene zelo nizke.

Rudolf Kunstelj, restavrater

Radovljica.
Fini, moderno urejeni salon z odrom za razne prireditve, velik senčnat vrt, kopalnice, ledenica. Izborna vina in najukusnejša jedila. Pivo iz domače leske pivovarne. Postrežba točna in hitra.

Pogačnik Josip, krojaški mojster

Radovljica, Glavni trg št. 38
priporoča sl. občinstvu svojo delavnico, odlikovano na mnogih razstavah osobito v Londonu in Parizu s častno diplomom in zlatimi križci.
Izvršuje fino in točno in nad vse zanesljivo vsakovrstne obleke iz najboljšega blaga iz prvih avstrijskih in inozemskih tovarn. Cene zmerne, postrežba hitra in zanesljiva.

ŠKOFJA LOKA.

A. Kašman, trgovina železnine

Škofja Loka, Glavni trg
ima v svoji veliki zalogi vsakovrstne železninske izdelke, orodje za obrtno, kmetsko in domačo uporabo. Cene zelo nizke, postrežba točna in zanesljiva.

Černe Albert

sedlar in tapetnik v Škofji Loki
priporoča svojo strokovno urejeno izdelovalnico vseh v to stroko spadajočih izdelkov po najnižjih cenah.

Deset let v peklu.

Izviran socijalni roman. Spisal dr. Radovan Pavel.

Uvod.

— — — — — in grofica Holm je uprla svoje velike tajnstvene oči v mladega moža, mu pogledala v dno ne več čiste duše ter ga vprašala nagloma:

- »Ste li Vi veren katoličan, gospod doktor?«
- »Sem«, odgovori Radovan, ne da bi trenil z očmi, ne da bi obrnil svoj pogled od njenega.
- »Dobro. Verujete li vse, kar uči sveta vera?«
- »Vse, milostiva grofica.«
- »Verujete v Boga, Stvarnika nebes in zemlje?«
- »Verujem.«
- »Verujete v posmrtno plačilo na — onem svetu?«
- »Verujem — da!«
- »Verujete v nebesa?«
- »Da, milostiva...«
- »V vice?...«
- »Da, tudi...«
- »V peklo?«
- »V peklo? — Ne, — dovolite, tega ne verujem.«

»In vendar pravite, da ste veren katoličan?«

»Baš raditega, milostiva!«

»Ne, — Vi ste brezverec, — Vi vero le hlinite...«

»Kako to, milostiva?«

»Čitam vam v hudobnih očeh...«

»Moje oči — hudobne, milostiva?«

»Zdaj le že! Zdaj le se mi zdite kakor deček, ki se boji palice in se nadeja bonbonov.«

»Imenitno, milostiva! Taka psihijatrica! In to primero sem zaslužil, ker ne morem verjeti v peklo in sem vendarle veren katoličan?«

»Da, baš raditega, lepi gospod doktor! Vereni katoličan mora verjeti tudi v peklo — osobito ako je odvetnik.«

»Piramidalno! Ta pa je vže dokaj debela, gospa grofica! No, — »odvetnika« si prihraniva za kasneje, zdaj mi dovolite definicijo moje trditve, da kot dober katoličan ne morem verjeti v peklo!«

»Definirajte!«

»Kot veren katoličan verujem v Boga pravičnega, kot Stvarnika vseh kreature na zemlji in morda še kod drugod; verujem, da je Bog neskončno dober in ne želi pogube svojim kreaturam — ne na zemlji in ne drugod...«

»Dobro, — do tu, — dalje?«

»Ker je torej vsevečni Bog vsevečna in neskončna dobrota, ne morem verjeti, da bi zamogel pripraviti svojim kreaturam nekaj, kar je večno in neskončno hudo...«

»Tudi ne, ako »kreature« to hudo zaslužijo?«

»Kreatura je kreatura, milostiva gospa grofica! In kot taka si ne more kaj da ni usposobljena za popolnost — — —

»Izborno, gospod — odvetnik!«

»Da ni usposobljena uteči posledicam slabega dejanja — — —

»Dobro! — Dalje?«

»A posledica slabega dejanja za absolutno dobro neusposobljenim kreaturam pač ne more in ne sme biti večno hudo, z drugimi besedami: peklo ali »večno pogubljenje!«

»Vi hočete reči: peklo je večja kazen nego je bil greh...«

»Tako menim jaz, milostiva!«

»A Bog je dal priliko »kreaturam«, da vlečejo naravnim posledicam greha, — v svojih zakonih; zakaj kreature ne izpolnjujejo teh zakonov?«

»Jednostavno, ker so v to nesposobne.«

»Bolja torej usposobljenost nego zakon in kazen?«

»Popolnoma moj nazor, milostiva!«

»In to bodi nazor — odvetnika?«

»Oprostite, milostiva, kaj li ima s pekлом opravi odvetniški stan?«

»Ha, ha! Zdaj Vas imam, lepi gospod doktor!«

»Dobro, zdaj sva torej pri »odvetnikih«. Vprašam ponovno, grofica: kaj ima opraviti s pekлом odvetniški stan?«

»Ker sta si Bog in odvetnik v nečem podobna.«

»Ha, ha! Vi ste originalna, milostiva!«

»Kako to? Originalen ste vi, gospod doktor!«

»Jaz?«

»Da. Ker hočete utajiti solnce in zvezde z neba, a po drugi strani kujete v zvezde svoje zares originalne nazore. Čakajte, prosim, prijatelj, ne prekinite me, zdaj imam jaz besedo.«

»Prosim!«

»To bode kot advokat vendar priznali in ste vže priznali, da je Bog Stvarnik vseh kreature, torej tudi advokata, — še več: da je Bog advokat vseh advokatov. Bog je torej s »teorijo o peklu« vtemeljel zakone, katere izvršujejo odvetniki, — zakone, kateri v bistvu niso nič drugega nego »povračilo slabega. Pravi izvrševalec zakonov torej ne opravičuje kreature zaradi njene nesposobnosti, marveč se drži tega, kar je postavil vsevečni s teorijo o peklu in mora kot tak biti zvesti pristaš božji in veren katoličan. Kak nezmisel, biti odvetnik in brezverec h kreature? Ako kreature odvetnik obsodi kreaturo hudodelca v dosmrtno ječo ali v smrtno kazen t. j. v izgubo zlate

svobode, življenja, — ako po istih zakonih Bog-odvetnik obsodi kreaturo v večno kazen, v peklo, — ni-li to v principu eno in iste! Vendar je Bog še neskončno boljši od odvetnika! Pogledaj! Na smrt obsojenega hudodelca pomilosti Bog-odvetnik, ako obžaljuje svoje dejanje in zadosti zahtevam katoliške vere, — a kaj hasne kreature obžalovanje pred začasnimi sodniki? Nič, — viseti mora! — In vprašate: Kaj-li ima opraviti s pekлом odvetniški stan? Stopite na mesto na smrt ali v dosmrtno ječo obsojenega hudodelca? Kakov je njegov dušni položaj? Vzemimo da ima nesrečnik sorodnike, premoženje. Ni-li njegov položaj pod vislicami ali v ječi vže podoban — peklu?«

»In kaj li še, ako je bil obsojen po nedolžnem! Ni-li v takem slučaju odvetnik krutejši od Boga, kateremu predbacivate peklo?«

»In koliko je slučajev obsodbe vsled nezvednosti, zlobe in lenobe ali sebičnosti odvetnikov! Vsi taki slučajji vstvarjajo nedvomno v človeški družbi položaj ki vsaj meji na peklo, ako ni po nazorih nas »kreatur«, kakor blagovolite nazivati človeka, vže pravcato peklo samo!«

»Le no primero, gospod doktor!«

Rodbina v mestu prejme od odvetnika ta-le poziv: »Pozivljam Vas da plačate v osmih dneh tirjatev gospoda Pristova v znesku sto kron pod izogibom tožbe.« — No, »rodbina« teh sto kron ni mogla plačati, zaraditega sledi tožba in odvetnik piše sodniji: »Ker v kljub opominu ne plača, prisiljen sem tožiti in prosim...«

V teku nekaterih tednov sledi rubežen. Vse prošnje in obljube ne hasnejo — odvetnik kot »izvršitelj zakona« ostane neizproslen. Dan rubežni, nasilne razprodaje nastopi. Grozen prizor! Vsa rodbina bolna! Oče bolan, otroci bolni, žena na smrtni postelji! A »pravici« hoče biti zadoščeno, — »funt mesa« zahteva Sheylok-Pristov po svojem odvetniku od telesa bolne rodbine in ako na tej »operaciji« rodbina — pogine! In »operacija« prične. Najdražje na kar veže rodbino življenje, zgodovina njene morda zlate preteklosti, izgine pod rokami neizprosne »pravice«! Si-li zamorete misliti položaj rodbine v trenutku, ko jej je vzeto — vse, ko obleži — gola na golih tleh? Ni-li to peklo, pravcato peklo, gospod doktor?«

»Dovolj, milostiva, dovolj! Vi ste grozna, Vi ste strašna!« vpije doktor Radovan in se grabi za glavo.

»Oprostite« nadaljuje grofica, dočim jej siplje iz oči plamen skritega sovraštva do odvetniškega stanu, — »oprostite, gospod doktor, nisva še pri kraju...«

»Ne mučite me!« prosil Radovan »saj mene ne zadene krivda na vsem kar morda zagreši odvetniški stan...«

»Nisva še pri kraju, gospod doktor! Za v prvo hotela sem vam samo podati sliko o primeri odvetniškega stanu s — pekлом, v katerem se de facto nahaja moderna družba. Hočete li verjeti, da ima vaš stan dobro polovico te družbe — proti sebi?«

»Hočete li verjeti da trupel ki izvira iz postopanja odvetnika kot izvrševalca zakonov proti članom človeške družbe, razliva svojo črno zlo v vse in prav v vse sloje te družbe in hočete li verjeti da v temnih globočinah te družbe besni vulkan sovraštva proti izvrševalcem zakonov, vulkan ki mora roditi, ko bruhne na dan, grozne posledice na vse strani?«

»In zakaj, milostiva — zakaj?«

»Zakaj? Edino le vsled nemilega postopanja izvrševalcev zakona! Mnogo je razlike v tem kako se izvršujejo zakoni in da li je odvetnik ali ni — človekoljub... gola mašina!«

»Človekoljub! Oprostite milostiva, ali kam bi prišel odvetnik-človekoljub?! Moral bi zapreti pisarno, stradati in poginuti glada s svojo rodbino vred!«

»Aha, izborni! In žrtve njegovega poklica smejo stradati, smejo poginuti glada? Vprašajte zdravnika! Sme li biti zdravnik gola mašina, sme li le mehanično izvajati svoj poklic? Le zdravnik človekoljub doseže uspehe za katere mu stavi človeštvo spomenik hvaležnosti v svojem srcu! Zdravnika ne-človeka črti vse in se ga boji. Tako je z odvetnikom. Koliko zla je vže rodilo sovraštvo do odvetniškega stanu, ne da se izračunati, a gotovo je da družba nanes ni boljša, marveč slabša in to morda nemalo po krivdi nekaterih izvrševalcev zakona!

»In to je kardinalna točka, gospod doktor, to je rak-rana, na kateri trpi moderna družba. Čemu vzgajati v človeku vraga mesto ga zatirati? A s krivico ga vzgajamo!«

»In vse to milostiva, vse to naj bi bilo v zvezi s pekлом, o katerem pripoveduje — cerkev?«

»V kavzalni zvezi, gospod doktor! Rekla sem: Bog in advokat sta si v nečem podobna... Pa zaključimo! Uverila sem Vas da je položaj v katerem se nahaja človek v našednih slučajih, podoben peklu — — verujete li?«

»Da, to verujem, v tako peklo!«

»In ker peklo ni možno brez vraga, verujete li, da je človek vrag? Verujete li to?«

»Hm, — morda bode res tako, milostiva...«

»Živa resnica, gospod doktor! Želim vam sicer da nikdar ne izkusite hudiča v človeški podobi, želim da bi se vam vsikdar godilo dobro na zemlji, — a pritrđiti mi morate da je v človeku hudič...«

»Pritrđujem, milostiva!«

»V vsakem človeku! Gladite mu hinavsko lice z lepo besedo — frazo, hočem reči; — ugodite mu v vseh rečeh, četudi je v Vašo škodo, ne kažite mu nikdar svoje temne strani, laskajte mu, lagajte mu, a ne recite mu žal besede ne v lice, ne za hrbtom, — tedaj vam bode prijatelj, angelj, brat; — a pategnite mu le jedenkrat proti dlaki, — pozabljeno je vse dobro, vse Vaše prijateljstvo in žrtve, — razkrinkali ste hudiča, ki se vam sedaj pojavil v celni svoji odurni podobi. In glejte, oni, ki so se vam včeraj kazali prijatelje, kazali vam smehljajoče lice, vam prisegli celo ljubezen, — oni kujejo proti vam zarote, kopljejo vam rani grob...«

»To verujem, milostiva...«

»Pa si mislite človeka v položaju, ki je neko dobo v svojem življenju samo slačil krinke, pa je objudil zemljo okoli sebe s samimi vrati, ki so mu delali zapreke, kovali zarote, stregli mu — posredno in neposredno — po življenju, — kaj je postala njemu mila zemlja?«

»Peklo, samo peklo!«

»Iz katerega mu bode redkokdaj ali nikoli — rešitve!«

»To daje, — milostiva, — to daje misliti!«

»Iz takih razmer so nastali — kazenski zakoni, a iz česa so nastale take razmere? Iz slabega principa, zaradi katerega je vstvaril Bog — peklo. Čemu bi ga bil sicer vstvaril? — Sva li zdaj skupaj, lepi moj gospod doktor?«

»Kapituliram, grofica, kapituliram na celni črti!«

»Morda se v svoji karjeri spomnite današnjega pogovora z menoj, — morda tudi na lastni koži še izkusite »moč pekla« — česar pa vam gotovo ne želim, a ne bode te mi zamerili, ako vam razkrijem svoje staro sovraštvo do stanu, kateremu pripadate Vi dasi ste mi osebnost prav pristrčno simpatični.«

Deset let, — dobrih deset let je minulo po tem razgovoru. V skromni podstrešni izbi v velikem mestu je sedel pri mizi — doktor Radovan Pavel in pisal svoj roman, — roman katerega je preživel v dobi minulih deset let. Postaral se je, — v obrazu so mu bile začrtane z ostrim črtalom usode reminiscence na doživljaje katere bi lahko nazivljali »peklenke fantazije«, da niso bile pravcata realna resnica. Ob kraju mize je ležal basan revolver, katerega je bivši advokat pogosto vzel v roke tdr ogledoval, ogledoval in ga sukal med prsti.

In njegov roman! Ko ga človek prečita, ne ve kaj bi dejal: je li to življenje, je li ta svet in vse kar se vrši na njem realna podoba tega kar gledamo s svojimi očmi, je pa li morda refleks tega, česar ne vidimo s svojimi očmi...«

Roman.

Prvo leto.

Lasciate ogni speranza
Voi, ch' entrate!

Žarko je posijalo jesensko solnce izza črnih deževnih oblakov, ki so drvili pod nebom kakor bi se jim kdovekam mudilo, posijalo je in izginilo za oblaki, pa zopet posijalo in zopet izginilo. Nazadnje pa so se strnili v jedno črno maso, katere niso žarki več zamogli prodreti.

Tako se bori žarek sreče včasih z oblaki temne usode, dokler ne zatone v njih — morda za veke.

V tem ko se je odigral ta — preludij na nebu, zagrmeli so štirje zvonovi raz nizki stolp župne cerkve v * * * in divji strel topičev se je razlegal preko gričev in dolin. Veličastno zamolklo so peli ti zvonovi in njih glasovi so bili proroško govorjenje: — o usodah, ki se peljejo s štirimi težkimi konji, o srečah ki obletajo na rahlih krilih pestrih metuljev cvetje življenja in o orjaških mrtvaških krstah, v katerih leže še kadeči se samokresi in s svežo krvijo oblita bodala... krste, katerih ne prepeljejo štirje težki konji...«

Pred cerkvijo se je zbirala velika množica ljudstva, ki je drhtečih src pričakovala dogodka; — Na obrazih se je brala strast radovednosti, kakoršna prešinja maso ob vsakem pomembnem dogodku, bodisi da peljejo mimo nje obsojenca na morišče ob blestečih bajonetih častne straže smrti; bodisi, da bode kronanje novega vladarja ali bodisi ob pogrebu ali — poroki... Tedaj se pojavi v daljavi vrsta črnih svitlih voz, ki se z veliko hitrostjo pomiče proti cerkvi. Hitrost je bila tolika, da bi menil, v vozove vpreženi niso konji marveč vse nekaj drugega. Kakor bi trenil je bil prvi

voz pred glavnimi vrati župne cerkve, — za prvimi drugi, tretji itd. Iz voz so stopili svatbeno oblečeni ljudje, — črni možki z belimi šopki na prsih in v belo opravljeni ženske z drhtečim cvetjem za nedriji.

Solnce je poslalo svoj najsvetlejši žarek na zemljo in ga razlilo pred obširen cerkveni prostor, ko so stopali svatje od voz v široko odprto cerkev... Orglje so zašumele in napolnile z ihtečimi in smejočimi glasovi veliko praznoto cerkveno, — težke cerkvene duri so se zaprle. — nad množico pred cerkvijo pa se je vila grda ploha...«

Med tem ko se je za težkimi cerkvenimi vrati odigravala »krvava tragedija« je v daljnem stolnem mestu v bridkosti in obupu ječalo mlado žensko srce. V tretjem nadstropju predmestne hiše je ležalo blede dekletke triindvajsetih let na divanu in krčevito tiščalo med belimi prsti list ki je kakor grom z neba uničil v enem trenutku vso njeno srečo, vse lepe sanje njene deviške duše.

»Izgubljeno je! O moj Bog, izgubljeno na veke!« je bolestno ječalo nesrečno dekletko in iz njenih prs se je izvijal rjoventju ustreljene živali podoben jok.

Ob divanu na tleh je klečala stara ženica in z mrzlimi ohlapki močila čelo svojega nesrečnega otroka.

»Hedvika, potolaži se! Moje drago dete, pozabi!« je tolažila žalostna starka.

Tedaj se oklene dekletke svoje matere in zahti: »O moja mati, jaz sem izgubila vse!«

»Ne, Hedvika! Ni mogoče!« zavpije starka in plane kvišku.

»Ni mogoče! Daj mi list, da iznova čitam:«

»Blagorodna gospica! Jutri ob ednajstih dopoldne se poroči v naši župni cerkvi Vaš zaročenec Radovan Pavel z gospodično Vando Zlatopoljsko, hčerko grajščaka Zlatopoljskega.«

Vam udana
Mina Košekova
poštarica.

Res je torej, — to pismo ne laže, — poročilo je uradne osebe. — Tedaj pa vse prokletstvo na te, prokleti zapeljivec mojega otroka, — vse prokletstvo kar ga hrani črno peklo! Nesrečen bodi tvoj zakon od prvega do zadnjega hipa! Vse se ti obrni v zlo in v bedi in obupu pogini ti in tvoj zarod — prokleti pes!«

Grozna je bila starka, ko je stala poleg svoje skoro nezavešne hčere, vzravnana kakor kača, prožeča roko v daljavo liki boginja maščevalka, s srditimi, izbuljenimi očmi, s potezami krvnika okoli mrzlih bledeh usten.

»In zdaj z menoj, hči, napravi se!« sikne starka srdito.

»Kam hočeš, mati?« dahne bolestno hči.

»Ta trenutek — zdaj braš bo jednjast — ta trenutek se vrši njegova poroka z — drugo in ta trenutek bodi zapečatena njegova usoda! Z manoj, Hedvika, k — vedeževalki!«

Skrivnostna iskra je šnila skozi polumrtno truplo prevaranega dekleta, ki je vžgala njene živce kakor električni tok, da je planila po konci.

»K vedeževalki? — Da! Pojdive, mati!«

V zatuhli sobici vedeževalke Sale je bilo skoro natlačeno ljudi. Osebe najrazličnejših stanov so iskale pri čudni ženski pojasnili v zagonetnih vprašanih svojega življenja in pomoči. — Dame v razkošnih toaletah in gospodje s svilinimi kravatami, finimi glace-rokavicami ter z zlatom okovanimi ščipalnikci sedeli so po priprostih stoli in iz njih je hlapel vonj različnih parfumov. Po omarah so ležali zaprašeni folijanti, pagode in druge temne starine, — celo velika mrtvaška glava predpotopnega človeka je zijala iz višine doli v mračen prostor.

To je bil nekak čakalni prostor, dočim je bila prava občevalna sobica zadaj za temno-zelenim težkim zastorom.

Od hipa do hipa se je razmaknila temna zavesa in med isto se je v polumraku prikazala kuštrava glava vedeževalke ter namignila pojedinemu gostu, ki je za tem izginil za zaveso in se — ne več povrnil v čakalnico, — občevalna sobica je imela poseben izhod.

Zazrši Hedviko in njeno mater izza zaves, pozdravi vedeževalka prijazno a začudeno ter jima veli k sebi.

»Kaj Vas je privedlo, gospica, v tem nenavadnem času — navadno ste prihajali v večernih urah, ko nimam mnogo ljudi in tedaj sva zamogle kramljati po ure dolgo. Ah, mora biti že poseben vzrok, kajti vidim, vidim, da ste dami nekoliko razburjeni...«

»Položite nam karte, gospa Sala, hitro, prav hitro!« velela Hedvikina mati vsa zahropila.

»No, no, pak ne bo taka sila!« ugovarja vedeževalka, a že polaga silno zamazane liste na mizo.

»Tu so že, tu! Vzdignite gospica Hedvika!«

Bledo dekletko molče dvigne karte ter jih položi pred vedeževalko.

(Dalje prihodnjik.)